Univerzita Palackého v Olomouci

Cyrilometodějská teologická fakulta

BAKALÁŘSKÝ PROJEKT

2012 Bc. Martina Reitingerová

Univerzita Palackého v Olomouci
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra křesťanské výchovy

Děti čtou nevidomým dětem

Bakalářský diplomový projekt

Studijní program: Sociální pedagogika

Vedoucí práce: PhDr. Petra Potměšilová, Ph.D.

Autorka: Bc. Martina Reitingerová

Olomouc 2012

Univerzita Palackého v Olomouci

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Prohlašuji tímto, že jsem bakalářský diplomový projekt na téma: „Děti čtou nevidomým dětem“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí bakalářského diplomového projektu a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne …… …. Podpis……...

Ráda bych poděkovala paní doktorce Petře Potměšilové nejen za vedení práce, ale i za vstřícnost a trpělivost, pracovníkům z mateřské školy pro zrakově postižené v Českých Budějovicích za ochotu při poskytování informací a Nikole Drnkové a Matyášovi Jandovi za načtení pohádek.

Obsah

Úvod 6
I. Zrakové postižení 8
1 Tyflopedie 9
1.1 Zrakově postižení 10
1.1.1 Příčiny zrakového postižení 11
1.1.2 Stupně zrakového postižení 12
1.2 Kompenzační pomůcky 15
1.1.3 Optické kompenzační pomůcky 16
1.1.4 Neoptické kompenzační pomůcky 17
2 Zrakově postižené děti 19
2.1 Rodina a dítě se zrakovým postižením 19
2.2 Vývoj dítěte se zrakovým postižením 21
2.3 Raná a předškolní výchova dítěte se zrakovým postižením 23
3 Mateřská škola pro zrakově postižené v Českých Budějovicích 25
3.1 Historie mateřské školy pro zrakově postižené 25
3.2 Speciálně pedagogické centrum v Č. Budějovicích 27
II. Děti čtou nevidomým dětem 31
4 Literatura pro děti 32
4.1 Historický vývoj české literatury pro děti 33
5 Integrace dětí se zrakovým postižením 35
6 Projekt – „Děti čtou nevidomým dětem“ 37
6.1 Ojedinělost projektu 43
6.2 SWOT analýza navrhovaného projektu 45
Závěr 48
Seznam použité literatury 49
Seznam internetových zdrojů 52
Seznam tabulek 53
Seznam příloh 54
Přílohy 55

Úvod

„Jedním z pohádkových motivů je, že někdo dokáže být neviditelným. Když po tom někdy zatoužíme, sotva nás napadne, že je na světě mnoho lidí, pro které zůstaneme navždy neviditelní – i kdybychom stáli před nimi na dosah ruky. Jsou to nevidomí.“[1]

Zrakově postižení lidé jsou součástí naší společnosti od pradávna. Stejně tak dlouho se naše společnost potýká s problémem, jak se k těmto lidem postavit. Neznalost zrakové problematiky, stejně jako fakt, že tito lidé byli odlišní, je vždy stavěl na okraj společnosti. Teprve až v posledních letech nastal zásadní zlom, a to co nejvíce lidi se zrakovým postižením začlenit do běžného života. Existuje celá řada způsobů, jak jejich integraci pomoci, jedním z nich by měl být i tento bakalářský projekt.

Bakalářský projekt nazvaný: „Děti čtou nevidomým dětem“ se zabývá dětmi se zrakovým postižením a návrhem projektem, kdy děti těmto dětem předčítají. Cílem bakalářského projektu je zapojit děti do předčítání dětem se zrakovým postižením. Výběr tématu ovlivnil i fakt, že nikdo s takovým nápadem ještě nepřišel. Pokud už předčítání probíhá, jedná se o předčítání dospělých osob dětem, které má neobyčejně kladný vliv na děti, ale nemá téměř žádný pro předčítající.

Bakalářský projekt je rozdělen na dvě hlavní části. První část se skládá ze tří kapitol. V první kapitole charakterizujeme zrakové postižení, termín tyflopedie a oftalmopedie, jaké jsou příčiny a stupně zrakového postižení, co jsou kompenzační pomůcky a k čemu pomáhají zrakově postiženým. Ve druhé kapitole se zaměřujeme na zrakově postižené děti, jejich rodinu, přijetí, vývoj a ranou a předškolní výchovu, kterou je myšlen nástup do mateřské školy a dětská integrace mezi vrstevníky. Poslední kapitola přibližuje mateřskou školu pro zrakově postižené v Českých Budějovicích, ve které se bude odehrávat bakalářský projekt. Součástí školy je

[1] BLAŽEK, Bohuslav, OLMROVÁ, Jiřina. *Průhledy do dětství: eseje z časopisu „ Děti a my“ z let 1977 – 1984.* s. 44.

speciálně pedagogické centrum, které pomáhá nejen dětem ve škole, ale i ostatním lidem se zrakovým postižením v celých jižních Čechách.

Druhá část představuje samotný bakalářský projekt. Také je rozdělena do tří kapitol. První se zabývá literaturou pro děti, nejznámějšími autory, historickými změnami v jejím vývoji, předčítáním knih a vlivem předčítání na děti. Ve druhé kapitole je popsána integrace dětí do škol, zákony o integraci a s ní spojené náležitosti. Ve třetí kapitole je podrobně rozepsán bakalářský projekt, jehož hlavní myšlenkou je předčítání dětem dětmi. Dále zahrnuje tabulku s klíčovými body a SWOT analýzu bakalářského projektu.

Bakalářský projekt vychází z dostupné literatury zabývající se zrakově postiženými dětmi. Tato problematika je v literatuře velmi hojně zpracována. Mezi nejčastější vydavatele odborné literatury o zrakovém postižení patří vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci. Tématikou zrakových postižení se zabývají zejména Dita Finková a Libuše Ludíková. Většina odborné literatury zpracovává problematiku dětí se zrakovým postižením v rámci monografií věnovaných zrakovým postižením obecně. Odborné literatury věnující se pouze dětem se zrakovým postižením je mnohem méně, mezi stěžejní díla patří monografie autorek Balunové, Heřmánkové a Ludíkové (2001), nejnověji pak Finkové, Růžičkové a Stejskalové (2011). Problematika dětské literatury je také dobře zpracována, za zmínku stojí dílo Vladimíry Gerhartové (2011), které se věnuje konkrétně čtení dětem v mateřských školách. V práci byla využita i řada internetových zdrojů, zejména v projektové části.

I. Zrakové postižení

Z historického pohledu je v dějinách lidstva zřejmé, že lidé lišící se od druhých nějakým způsobem, vždycky vzbuzovali větší pozornost ve společnosti. Mezi tuto skupinu patřili jedinci s vadou zraku a byli všichni označováni jako slepci. Lidský život zrakově postižených většinou závisel na pomoci druhých. Osoby se zrakovým postižením byli často stavěni na okraj společnosti, což způsobilo, že se z nich stali žebráci, aby byli schopni přežít. Oproti tomu najdeme v historii i doby, kdy byli lidé se zrakovým postižením považování za nadpřirozeně nadané. Postupem času se pohled na tyto osoby začal zlepšovat zásluhou odborníků, kteří pomalu přicházeli na potřeby těchto jedinců. Trvalo dlouhou dobu než se přišlo na to, že je třeba zrakově postižené osoby vést podle jiných metod a organizačních forem, a že tito lidé jsou našimi rovnoprávnými partnery nejen ve společnosti, ale i v životě.[2]

[2] FINKOVÁ, D., RŮŽÍČKOVÁ, V., STEJSKALOVÁ, K. *Úvod do speciální pedagogiky osob se zrakovým postižením.*

1 Tyflopedie

V době, kdy se vytvářela speciální pedagogika jako samostatný vědní obor, se začala formovat i vědecká disciplína, která se zaměřuje na zrakově postižené osoby. Přijetí této disciplíny nebylo jednoduché.

V dnešní době má vědecká disciplína ve speciální pedagogice své místo, jediným problémem je její název. Disciplína označována jako *Tyflopedie* (z řeckého slova typhlos = slepý a paidea = výchova) a zabývá se výchovou, vzděláním a rozvojem osob se zrakovým postižením. Často se ale setkáváme i s názvem *Oftalmopedie* (z řeckého slova ophtalmos = oko, paidea = výchova). V současnosti jsou obě pojmenování brána jako synonyma. Dva názvy pro jeden obor nepůsobí v tuzemském ani zahraničním měřítku dobře. Proto se často setkáme s názvem Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením.[3]

Cílem je: *„maximální rozvoj osobnosti jedince se zrakovým postižením, což znamená dosažení nejvyšší míry socializace, které je tento jedinec schopen, včetně zajištění adekvátních podmínek pro edukaci, ale i pro přípravu na povolání, v kontextu následného pracovního zařazení a plnohodnotného společenského uplatnění. Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením tedy zkoumá za jakých podmínek, za použití jakých zásad, metod a organizačních forem, lze dosáhnout výše uvedeného cíle, a to vždy s ohledem na individuální zvláštnosti fyzického i duševního vývoje každého jedince. Při naplňování vytýčeného záměru je nutno si uvědomovat, že se jedná o dosažení takového stupně rozvoje, jaký je možný s ohledem na meze, jež jsou dány zejména zrakovou vadou, to znamená stupněm, druhem a rozsahem zrakového postižení, ale současně nesmí být opomíjen ani vliv celkového osobnostního vybavení každého jedince.“*[4]

[3] FINKOVÁ, D., RŮŽÍČKOVÁ, V., STEJSKALOVÁ, K. *Úvod do speciální pedagogiky osob se zrakovým postižením.*
[4] RENOTIÉROVÁ, Marie, LUDÍKOVÁ, Libuše a kol. *Speciální pedagogika.* s. 185.

1.1 Zrakově postižení

Osoba se zrakovým postižením je chápána jako osoba, která trpí oční vadou nebo chorobou, kdy i po optimální korekci je zrakové vnímání narušeno do takové míry, že této osobě činí potíže v běžném životě.[5]

Pokud dojde k vyšetření, oftalmolog určí vadu zraku. Zraková vada je: *„termín, který označuje nedostatky zrakové percepce různé etiologie (pozn. etiologie – původ onemocnění či postižení. Nauka o příčinách a determinantách poruch, nemocí, vad a ostatních chorobných stavů) i rozsahu. Vhledem k době vzniku můžeme zrakové vady dělit na vrozené a získané. Z etiologického hlediska se jedná o vady orgánové či funkční.“*[6]

Zrakové vady rozlišujeme podle doby vzniku (vada vrozená nebo získaná), podle stupně (viz níže) a podle délky trvání (vada akutní, recidivující či chronická).

Typy zrakových vad

Dělí se podle toho, jaká zraková funkce oka je postižena.

- Ztráta zrakové ostrosti – lidé nejsou schopni zaostřit a mají problémy s rozlišením detailů.
- Postižení zorného pole – těžko měřitelná u malých dětí. Mohou mít problém rozlišovat barvy a špatně vidí za šera a v prostoru naráží do předmětů na straně, kde je výpadek zrakového pole.
- Okulomotorické poruchy – vznikají při vadné koordinaci pohybu očí. Dochází k potížím při sledování či uchopování pohybujícího se předmětu. Oči se mohou různě stáčet.
- Problémy se zpracováním zrakových podnětů – vznikají v kůře mozku při poškození zrakových center.

[5] FINKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L., RŮŽIČKOVÁ, V. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením.*
[6] LUDÍKOVÁ, Libuše. *Speciální pedagogika.* s. 26.

- Poruchy barvocitu – poruchy mohou být vrozené nebo získané. Barvocit vzniká kombinací tří barev – červené, modré a zelené. Oko při poruše nerozlišuje délky elektromagnetického vlnění. [7]

1.1.1 Příčiny zrakového postižení

Příčiny zrakového postižení rozdělujeme na dvě části: na vrozené nebo získané příčiny. Příčiny mohou být různé, důležitým faktorem je doba vzniku zrakového postižení.

Vrozené vady jsou zjištěny asi u 2% všech novorozenců. Získané vady vznikají působením chorob a po 45. roce života nastává pokles zrakové ostrosti.

Vrozené příčiny jsou spojené s dědičností (např. šeroslepota), ale také jsou poruchy způsobené negativními faktory při vývoji plodu:

- virová onemocnění matky během těhotenství (toxoplazmóza…)
- pohlavní choroby matky (AIDS, syfilis…)
- toxické vlivy na dítě prostřednictvím matky (alkohol, drogy…)
- mechanické poškození plodu (autonehoda, nárazy na břicho…)

Získané příčiny jsou především:

- zákaly
- následek jiného onemocnění (roztroušená skleróza)
- úrazy hlavy nebo očí
- chemické či fyzikální působení na oko (popálení oka)
- nádorové onemocnění[8]

[7] http://www.tyflokabinet-cb.cz/zrak.htm.
[8] FINKOVÁ, D., RŮŽÍČKOVÁ, V., STEJSKALOVÁ, K. *Úvod do speciální pedagogiky osob se zrakovým postižením.*

1.1.2 Stupně zrakového postižení

V pohledu speciálně pedagogické praxe rozlišujeme čtyři základní kategorie osob se zrakovým postižením.

Stupně zrakového postižení:

- Osoby nevidomé
- Osoby se zbytky zraku
- Osoby slabozraké
- Osoby s poruchami binokulárního vidění

Osoby nevidomé

Osoby nevidomé vymezuje Finková[9] takto: *„Osoby nevidomé jsou chápány jako kategorie osob s nejtěžším stupněm zrakového postižení a patří sem děti, mládež a dospělí, kteří mají zrakové vnímání narušeno na stupni nevidomosti (slepoty).“*

Nevidomost je brána jako nejtěžší stupeň zrakového postižení. Patří sem osoby s nevyléčitelnou a trvalou ztrátou zraku obou očí, kdy jedinec nevnímá světlo. Jde o jedince, kteří ke svému životu nemohou používat zrak. Nevidomost ovlivňuje celkový vývoj jedince. Nevidomé děti jsou zařazeny do mateřských škol pro zrakově postižené, kde jim je nabídnuta potřebná speciální péče a výchova. Tyto děti potřebují speciálně pedagogickými metodami rozvíjet hmat a sluch, naučit se číst a psát bodovým písmem, být samostatné při pohybu v prostoru, umět se naučit orientovat atd. Při nesprávných postupech během učení může dojít k nedostatku verbálně smyslových zkušeností tedy, že dítě používá určitá slova, ale nechápe jejich význam (tzv. verbalismus). Důležitou roli pro osoby se zrakovým postižením hrají sociální vztahy, které jsou nepostradatelnou součástí jejich života a jsou nezbytné k integraci do kolektivu, na pracoviště, do společnosti.[10]

Nevidomí (ať už děti či dospělí) využívají velké množství kompenzačních pomůcek. Vzhledem k nemožnosti používat černotisk píší prostřednictvím Braillova

[9] FINKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L., RŮŽIČKOVÁ, V. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením.* s. 41.
[10] ŠTRÉBLOVÁ, Miroslava. *Poznáváme svět se zrakovým postižením. Úvod do tyflopedie.*

šestibodového písma a používají k tomu většinou Pichtův psací stroj. Dalšími pomůckami jsou: počítače s hlasovým či hmatovým výstupem, bílá hůl či vodící pes…

Osoby se zbytky zraku

Finková[11] popisuje zbytky zraku takto: „*Mezi slabozrakostí a nevidomostí je hraniční oblast zbytků zraku, která bývá oftalmology definována v mezích zrakové ostrosti 3/60 – 0,5/60.*“

Osoby se zbytky zraku tvoří samostatnou skupinu mezi osobami slabozrakými a nevidomými. Jsou schopny pomocí brýlí rozeznat prsty před očima, ale mají problémy při prostorové orientaci, při pracovním výkonu nebo s použitím textu s běžným tiskem.

Používají speciální optické, elektronické a hmatové kompenzační pomůcky. Je potřeba, aby si osoby se zbytky zraku osvojili obě techniky čtení i psaní – zvětšený černotisk ale i Braillovo písmo. Pro čtení černotisku se používají optické kompenzační pomůcky a pro orientaci v prostoru bílá hůl.[12]

Osoby slabozraké

Finková[13] charakterizuje slabozraké takto: „*Na poli speciální pedagogiky představují kategorii osob slabozrakých skupin dětí, mládeže a dospělých, kteří mají zrakové vnímání na úrovni slabozrakosti.*“

Slabozrakost je popisována jako nevratný pokles zrakové ostrosti. Rozdělujeme jí na lehkou, střední a těžkou. Projevuje se nedostatkem zrakových schopností. Jedinec má problémy s prostorovou orientací a pohybem. Při výchově a vzdělávání je zapotřebí využít speciálních výukových metod a uspořádání

[11] FINKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L., RŮŽIČKOVÁ, V. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením.* s. 45.
[12] HAMANOVÁ, P., KVĚTOŇOVÁ, L., NOVÁKOVÁ, Z. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání.*
[13] FINKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L., RŮŽIČKOVÁ, V. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením.* s. 43.

vyučování. Zrak nemůže být zatěžován dlouhou dobu. Pracuje se se zvětšenými písmeny, při zvýšeném osvětlení za pomocí optických kompenzačních pomůcek.[14]

Slabozrací potřebují takové kompenzační pomůcky, které jim pomohou zvětšit obraz nebo zvýšit kontrast barev. Nejčastější a nejběžnější pomůckou jsou lupy, které mohou být i speciálně přizpůsobené na psaní. Dalekohledové (teleskopické) brýle, pomocí nichž je možné sledovat televizi, tabuli nebo jít do kina a divadla. Turmon, což je dalekohledové kukátko, speciální televizní lupy, elektronická zařízení (Versaabraille), která upravují text, další pomůckou mohou být: čtecí zařízení s hlasovým výstupem, speciální technické pomůcky (diktafony, barevné tabule) a bílá hůl.[15]

Osoby s poruchami binokulárního vidění

Květoňová-Švecová[16] popisuje osoby s poruchami binokulárního vidění takto: *„Strabismus je stav, kdy při fixaci určitého předmětu na blízko nebo do dálky se osy vidění neprotínají v témže bodě.“ „Amblyopie je funkční porucha, kterou představuje snížení zrakové ostrosti různého stupně při normálním anatomickém nálezu na oku.“*

Amblyopii nebo-li tupozrakost a strabismus nebo-li šilhavost je možné pomocí medicínské a speciálně-pedagogické péče odstranit nebo zmírnit pomocí ortopticko-pleoptických cvičení. Poruchy se u jedince objevují na jednom oku. Největší a nejpočetnější skupinu s poruchami binokulárního vidění tvoří děti.[17]

[14] HAMANOVÁ, P., KVĚTOŇOVÁ, L., NOVÁKOVÁ, Z. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání.*
[15] PEŠATOVÁ, Ilona. *Vybrané kapitoly ze speciální pedagogiky se zaměřením na tyflopedii. II. díl.*
[16] KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, Lea. *Oftalmopedie.* s. 49 – 50.
[17] HAMANOVÁ, P., KVĚTOŇOVÁ, L., NOVÁKOVÁ, Z. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání.*

K odstranění tupozrakosti je zapotřebí využívat vhodných pomůcek např. lokalizátor, korektor a používají se léčebné metody jako je CAM stimulátor. Dítě na stimulátoru sleduje tupozrakým okem otáčecí terč s černobílými prvky, některé z nich se zmenšují. Na ortopicko-pleoptické cvičení je možné používat ještě další přístroje[18] např. troposkop,[19] cheiroskop[20]…

1.2 Kompenzační pomůcky

Lidé se zrakovým postižením potřebují ke zvládnutí některých činností druhé. Jsou činnosti, které zvládnou sami, ale jsou i činnosti, ke kterým využívají kompenzační pomůcky. Kompenzační pomůcky pomáhají při zvládání každodenních činností v domácnosti, při vzdělávání, při práci či zábavě. Tyto pomůcky jsou různé podle stupně zrakového postižení. Nevidomý jedinec potřebuje jiné pomůcky než jedinec se zbytky zraku. Nevidomý využívá především hmat a sluch, oproti tomu jedinec se zbytky zraku využívá zrakového vnímání.

Kompenzačními pomůckami nazýváme: *„všechny pomůcky, přístroje a zařízení využívající nebo nahrazující poškozený smysl.“*[21]

V dnešní době hraje důležitou roli integrace jedinců se zrakovým postižením do škol, proto je potřeba používat správné kompenzační pomůcky, které jim pomohou plnit výchovné i vzdělávací cíle.

Kompenzační pomůcky rozdělujeme na optické a neoptické pomůcky. Těchto pomůcek je celá řada. Z každé skupiny uvedeme několik nejzákladnějších.

[18] HAMANOVÁ, P., KVĚTOŇOVÁ, L., NOVÁKOVÁ, Z. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání.*
[19] *„Troposkop je přístroj se dvěma optickými soustavami. Vyšetřované dítě se do něj dívá oběma očima a vidí obrázky. Je dotazováno, zda např. vidí lva v kleci nebo mimo klec, kolik vidí domečků a stromečků apod. Používá se k vyšetření postavení očí, měření velikosti úchylky šilhání, zjištění prostorového vidění a spolupráce sítnic.“* http://www.ottlens.com/nase-clanky/tupozrakost.
[20] *„Navozuje jednoduché binokulární vidění, odtlumování a nácvik superpozice.“* http://skolka.awardspace.com/fotky/hlavni_stranka/ortopticke.html.
[21] KEBLOVÁ, Alena. *Kompenzační pomůcky pro zrakově postižené žáky základní školy.* s. 5.

1.1.3 Optické kompenzační pomůcky

Tyto pomůcky využívají hlavně slabozrací lidé a lidé se zbytky zraku.

- Braillova bodové (hmatové) písmo – je jedno z nejvíce využívaných pomůcek. Je to slepecký tisk, který byl vyvinut v r. 1825 Louisem Braillem. Toto písmo se skládá z různých kombinací šesti bodů (z nichž se vypouští jeden až pět bodů). Z těchto bodů lze vytvořit 63 znaků a vyjadřují všechny číslice, písmena a značky. Šestibodí se skládá ze dvou tříbodových sloupců postavených vedle sebe. Systém je ortografický, proto nezpůsobuje potíže při adaptaci na jiné jazyky.[22]

- Hyperokuláry (lupové brýle) – *„jsou brýle zlepšující centrální zrakovou ostrost. V brýlové obrubě je zasazena silná čočka, která umožňuje značné zvětšení pro práci do blízka.“*[23]

- Lupy – zvětšovací do ruky, stojánkové, televizní lupy, kamerové…

Lupy do ruky – posouvají se po podložce nad textem. Slabozraký jedinec používá lupu 4x zvětšující a jedinec se zbytky zraku používá minimálně 7x zvětšující.

Lupy stojánkové – pod touto lupou je možné číst i psát. Zvětšuje 8 – 12krát a je vhodná pro slabozraké.

Televizní lupa – *„je speciální čtecí přístroj pro slabozraké na čtení tištěných i psaných textů, ale i na prohlížení obrázků. Nejběžnější typ pracuje na principu uzavřeného televizního okruhu. Pomocí televizní kamery, která se kontaktně pohybuje po textu nebo je umístněná na stojanu, do něhož se vkládá text, se text i obraz přenáší na televizní obrazovku. Obraz se dá zvětšovat až 5Okrát…“*[24]

- Turmon – je monokulární zařízení, které umožňuje číst i menší písmo.

[22] PEŠATOVÁ, Ilona. *Vybrané kapitoly ze speciální pedagogiky se zaměřením na tyflopedii. II. díl.*
[23] KEBLOVÁ, Alena. *Kompenzační pomůcky pro zrakově postižené žáky základní školy.* s. 15.
[24] KEBLOVÁ, Alena. *Kompenzační pomůcky pro zrakově postižené žáky základní školy.* s. 16.

1.1.4 Neoptické kompenzační pomůcky

- Sešity s výraznými linkami různých šířek, papír pro psaní Braillova písma…
- Slepecký psací stroj – Pichtův psací stroj – „*je mechanický stroj na psaní bodového písma. Sestává ze sedmi kláves, šesti se píší body, sedmá je mezerník. Vyrábí se v různých modifikacích, pro psaní pravou, levou i oběma rukama („pravo," „levo" i „obouručný"). Jednotlivé typy strojů se od sebe liší především v seřazení bodů na klávesách. Prostřední klávesa (mezerník) u jednoročních strojů je prodloužena a její délku lze nastavit tak, že ji pisatel může obsluhovat dlaní. Při psaní jsou body vytlačeny do papíru zespodu, čímž se tvoří pozitiv, který lze okamžitě číst."*[25]
- Šablony pro psaní černotiskem
- Fixy s širokou stopou
- Učebnice v Braillovu písmu
- Reliéfní obrázkový materiál
- Zvuková a audiovizuální záznamová technika
- Zvukové záznamy výukových materiálů (učebnice)
- Počítač s tiskárnou na černotisk nebo barevný tisk
- Digitální čtecí přístroj pro nevidomé s hmatovým výstupem (např. Optacon) – Optacon je „*univerzální čtecí přístroj. S jeho pomocí je možno číst všechny druhy a typy písma i jednoduché diagramy a grafy."*[26]
- Hlasový výstup k osobnímu počítači[27]

Mezi nejznámější kompenzační pomůcky patří bílá hůl a vodící pes. Bílá hůl je potřebná k prostorové orientaci a ke sledování naučené trasy, dodává pocit jistoty při chůzi. Upozorňuje jedince na případné překážky na cestě. Informuje veřejnost, že se jedná o člověka se zrakovým postižením.

[25] KEBLOVÁ, Alena. *Kompenzační pomůcky pro zrakově postižené žáky základní školy*. s. 17.
[26] KEBLOVÁ, Alena. *Kompenzační pomůcky pro zrakově postižené žáky základní školy*. s. 18.
[27] KEBLOVÁ, Alena. *Kompenzační pomůcky pro zrakově postižené žáky základní školy*.

Vodící pes doprovází nevidomého na cestách po naučených trasách. Pes je schopen najít dveře, zastávku MHD, vyhnout se překážkám… Měl by umět nastoupit do dopravního prostředku, jezdit po eskalátorech. Jedinec se zrakovým postižením se musí umět s bílou holí orientovat v prostoru a sledovat naučenou trasu, než si pořídí vodícího psa a měl by umět se o něj postarat – zajištění kvalitní stravy, veterinární péče.[28]

[28] MATYSKOVÁ, Kateřina. *Kompenzační pomůcky pro osoby se zrakovým postižením.*

2 Zrakově postižené děti

Rodina hraje nejdůležitější roli v životě dítěte. Je nenahraditelná, protože dítěti vytváří přirozené podmínky pro jeho vývoj. Tyto životní a vývojové podmínky jsou v každé rodině různé. V rodině by mělo docházet k uspokojování potřeb všech členů a výchova by měla být smysluplná založená na určitých postupech a pravidlech.

2.1 Rodina a dítě se zrakovým postižením

Rodina plní základní funkce (výchovnou, ekonomicko-zabezpečovací, emoční, domestikační – tedy být dítěti domovem atd.), jejichž cílem je uspokojovat základní potřeby dítěte, ať už jde o dostatek citové vazby, životní jistotu, pocit bezpečí, dostatek materiálních prostředků, kvalitní podněty z okolí… Děti se zrakovým postižením mají základní potřeby úplně stejné jako děti zdravé.[29]

Poté, co se rodiče dozvědí, že jejich dítě je zrakově postižené, zpravidla dochází k převratu v jejich představách a postojích o budoucí výchově. Obvykle přichází pocit zklamání, který je srovnatelný se stupněm zdravotního postižení. V této chvíli je důležité, jak se rodiče k situaci postaví, jak ji budou řešit a jakým způsobem ji zvládnou. Rodiče, kterým se narodí dítě se zrakovým postižením, většinou nemají představu o charakteru jeho vývoje a vznikají u nich pocity viny, pocity méněcennosti či ztráta sebevědomí, a to převážně z důvodu, že nebyli schopni zplodit zdravé dítě.[30]

Tato situace vyvolává u rodičů tzv. „obranné reakce.“ Hlavním důvodem je neuspokojení potřeby seberealizace v rodičovské roli. V časovém intervalu dochází k pěti fázím obranné reakce. V odborné literatuře se setkáváme s mnoha názvy fází a liší se i počty fází.[31] Obecně lze říci, že si rodiče postupně prožijí šok a pocity spojené s absolutním odmítnutím, bezmocnosti a nakonec přijetím dítěte.

[29] BALUNOVÁ, K., HEŘMÁNKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L. *Kapitoly z rané výchovy dítěte se zrakovým postižením.*
[30] BALUNOVÁ, K., HEŘMÁNKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L. *Kapitoly z rané výchovy dítěte se zrakovým postižením.*
[31] S jinými názvy a počtem fází se setkáme např. In: PEŠATOVÁ, Ilona. *Vybrané kapitoly ze speciální pedagogiky se zaměřením na tyflopedii. II. díl.*

Pět fází podle Balunové, Heřmánkové a Ludíkové:

- 1. fáze šoku – rodiče nejsou schopni přijmout tuto situaci a popírají ji.
- 2. fáze hledání viníka – rodiče si uvědomí tento fakt a začínají hledat viníka. Matka dítěte často obviňuje sebe nebo svého partnera.
- 3. fáze role trpitelů – snaha přinutit okolí k toleranci.
- 4. fáze únikových reakcí – tato fáze má velmi negativní dopad na dítě, protože dochází buď k odložení dítěte, nebo k rozpadu rodiny a odchodu jednoho z rodičů.
- 5. fáze vyrovnávání se s realitou – ne každý rodič je schopen se realitou vyrovnat. Někteří rodiče rezignují na výchovu dítěte, jiní ho zavrhnou nebo ho omezují ve vývoji. Někteří jsou dokonce schopni ho udržovat v infantilním chování.[32]

Pro rodiče není jednoduché najít správný vztah k dítěti, aby nebyl narušen jeho správný vývoj. Často dochází k přehnaně ochranitelskému přístupu nebo naopak k nevhodně náročnému až zavrhujícímu přístupu. Ochranitelský přístup je možné poznat podle toho, když rodiče přehnaně pečují o své dítě, když za něj dělají úplně všechno, splní mu každé přání, nenechají ho si nic zkusit a podniknout, dítě je nesamostatné a začne se spoléhat na ostatní. Naopak pokud je dítě přehnaně přetěžováno a není schopno splnit přání rodičů, dostaví se pocit méněcennosti a poznamenává to vztah s rodiči. Je možné, že nastane i přístup zavrhující, kdy rodič není schopen přijmout své dítě takové, jaké je, a tím dochází k neuspokojování základních potřeb dítěte.[33]

Je evidentní, že každá rodina s dítětem se zrakovým postižením potřebuje od počátku pomoc, která může přijít nejenom ze strany rodiny či okolí, ale také z odborných poraden zabývajících se touto problematikou. Jedná se o:

In: FINKOVÁ, D., RŮŽIČKOVÁ, V., STEJSKALOVÁ, K. *Dítě se zrakovým postižením v raném a předškolním věku.*
In: HAMANOVÁ, P., KVĚTOŇOVÁ, L., NOVÁKOVÁ, Z. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání.*

[32] BALUNOVÁ, K., HEŘMÁNKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L. *Kapitoly z rané výchovy dítěte se zrakovým postižením.*

[33] BALUNOVÁ, K., HEŘMÁNKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L. *Kapitoly z rané výchovy dítěte se zrakovým postižením.*

- Střediska rané péče
- Speciálně pedagogická centra pro zrakově postižené
- Poradenská zařízení sociální rehabilitace
- Poradny pro rodinu a mezilidské vztahy
- Dětská centra pro ohrožené a postižené děti

2.2 Vývoj dítěte se zrakovým postižením

Je známo, že zrakem člověk získává 80% veškerých informací, proto u dítěte se zrakovým postižením může dojít k narušení přirozeného vývoje.

Hlavní rozdíly mezi dítětem vidícím a zrakově postiženým v jednotlivých obdobích:

Novorozenecké období

V novorozeneckém období dítě téměř nevyužívá zrak, dítě se zrakovým postižením je tedy schopno přijmout téměř všechny smyslové informace jako dítě bez postižení. Jedná se o hmatové, čichové, chuťové a pohybové informace. Velice důležité je, aby se utvářel vztah matky s dítětem, protože dítě začne matku poznávat po doteku během rozvíjení hmatového smyslu. Jelikož děti v tomto období reagují méně nápadně, je potřeba, aby se rodiče naučili porozumět jednotlivým signálům, kterými se dítě projevuje.[34]

Kojenecké období

V kojeneckém období se zrak dostává do popředí a je nejdůležitějším zdrojem pro získávání informací. U zrakově postižených dětí zastupují zrak ostatní smysly. U vidících dětí se začínají rozvíjet motorické dovednosti a řeč, u dětí se zrakovým postižením dochází k opoždění tohoto vývoje a projevu. Děti většinou zvedají hlavu později a nelezou, ale posouvají se po zadku nebo po zádech. Zrakové vnímání je

[34] Středisko rané péče. *Raná péče pro rodiny s dětmi se zrakovým a kombinovaným postižením. Vybrané příspěvky z kurzu „Poradce rané péče.“*

tedy potřeba nahradit sluchovým a začít cvičit Vojtovu metodu,[35] aby nedocházelo k postupnému ochabování svalstva.[36]

Batolecí období

V batolecím období začínají být děti samostatné. U zdravého dítěte kvůli lokomoci dochází k neustálému učení a poznávání nových věcí. Lokomoce se u dětí se zdravotním postižením opožďuje. Opožďuje se i vývoj řeči, ale dítě by už mělo umět chodit. Při chůzi si napomáhají opíráním se o nábytek aj., jde spíše o kývavé nejisté pohyby než o chůzi. Podle Vágnerové[37] je *„rozvoj všech poznávacích procesů v tomto věku stále úzce spojen s praktickou činností a s vývojem pohybové aktivity. Tyto děti, ale bývají závislé na zprostředkující aktivitě jiných osob. Je třeba, aby matka učila dítě aktivně a samostatně poznávat a nečekala, až samo projeví zájem.“*

Předškolní věk

Předškolní období je charakteristické převážně vstupem do mateřské školy a přípravou na vstup do základní školy. Děti bez zrakové vady začínají být velice aktivní ve všech oblastech narozdíl od dětí se zrakovým postižením. Podle Vágnerové *„aktivita zrakově postižených dětí nemůže být a ani nebývá tak intenzivní a nemůže se projevovat ve všech oblastech. Určitou roli zde hrají omezení sociálního charakteru, děti bývají vázány na úzký prostor a kontakt s malým počtem stále stejných lidí a ani zde se vždy nemohou zcela samostatně projevit.“* Dále se začíná rozvíjet paměť (bývá mechanická, krátkodobá a konkrétní) a myšlení, které se rozvíjí u dětí se zrakovým postižením stejně jako u dětí bez zrakové vady, oproti paměti, která se u zrakově postižených dětí nemůže spontánně rozvíjet.[38]

[35] Vojtova metoda – cvičení, které se používá k léčbě psychických a tělesných poruch. Snaha o dosažení určitých vrozených pohybů a to tlakem na příslušná místa.
[36] Středisko rané péče. *Raná péče pro rodiny s dětmi se zrakovým a kombinovaným postižením. Vybrané příspěvky z kurzu „Poradce rané péče.“*
[37] FINKOVÁ, D., RŮŽIČKOVÁ, V., STEJSKALOVÁ, K. *Dítě se zrakovým postižením v raném a předškolním věku.* 2.1.3 Batolecí období.
[38] FINKOVÁ, D., RŮŽIČKOVÁ, V., STEJSKALOVÁ, K. *Dítě se zrakovým postižením v raném a předškolním věku.* 2.1.4. Předškolní období.

2.3 Raná a předškolní výchova dítěte se zrakovým postižením

Výchova je: *„proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.“*[39]

Nejdůležitější roli ve výchově má rodina, která by měla uspokojit všechny potřeby dítěte. To, co rodina naučí dítě v raném věku, dítě rozvine po všech stránkách tak, jak už nikdy později ve svém životě. Všeobecně je známo, že primárním učením dítěte je sbírání zkušeností v raném a předškolním období. Zrakově postižené dítě má učení omezeno kvůli změně kvality a kvantity zrakových podnětů. Ke každé rodině se zrakově postiženým dítětem by se měla dostat odborná poradenská pomoc, která by jim pomohla a poradila při výchově zrakově postiženého dítěte. Pomocí správné rané výchovy by se mělo předejít zaostávání dítěte se zrakovým postižením.[40]

Předškolní výchovou zrakově postižených dětí je chápán nástup do mateřské školy a integrace do společnosti a mezi své vrstevníky. V České republice se mohou rodiče rozhodnout, zda dají své dítě do běžné mateřské školy nebo do školy pro zrakově postižené děti nebo zda si ho nechají v domácí péči.

- Mateřské školy pro zrakově postižené mají funkci pedagogickou, diagnostickou, sociální a propedeutickou, která se zabývá přípravou dítěte na vstup do školy. Úkolem těchto škol je rozvíjet u dítěte hmatové, sluchové a čichové smysly, rozvíjet základy prostorové orientace, rozvíjet schopnosti potřebné pro nácvik šestibodu, dodržovat zrakovou hygienu, využívat zbytku zraku a postupně připravovat dítě do školy…

- Integrace zrakově postiženého dítěte do běžné mateřské školy dbá na osobnostní rozvoj dítěte, poskytuje mu odbornou individuální péči. Výhodou je zařazení mezi děti bez zrakového postižení. Dítě se dostane mezi zdravé vrstevníky a vrstevníci budou schopni přijmout do svého kolektivu i dítě, které se od nich něčím liší, naučí se mu pomáhat a pochopí, že všichni lidé nejsou stejní, ale přesto si jsou rovní.

[39] PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník.* s. 277.
[40] BALUNOVÁ, K., HEŘMÁNKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L. *Kapitoly z rané výchovy dítěte se zrakovým postižením.*

- Dítě se zrakovým postižením, které zůstalo v domácí péči, přichází o možnost začlenění se do kolektivu, chybí mu jiná autorita než rodičovská.[41]

Z hlediska legislativy je vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České Republice zaznamenáno v novele č. 147/2011, kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

[41] BALUNOVÁ, K., HEŘMÁNKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L. *Kapitoly z rané výchovy dítěte se zrakovým postižením.*

3 Mateřská škola pro zrakově postižené v Českých Budějovicích

Mateřská škola pro zrakově postižené se nachází v Zachariášově ulici v Českých Budějovicích v blízkosti Pražského náměstí. Jejím zřizovatelem je Jihočeský kraj se sídlem v Českých Budějovicích. Mateřská škola pracuje podle Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a nabízí zájmové aktivity např. práce s hlínou, hra na flétnu nebo spolupráce s občanským sdružením Koníček.[42] Výchovné cíle jsou plněny tvořivě hravými aktivitami, denním očním a rehabilitačním cvičením, logopedickou péčí v souladu s individuálními potřebami dítěte vzhledem k jeho zrakovému postižení. V mateřské škole se provádí ortopedický a pleoptický výcvik[43] na léčebných a diagnostických přístrojích. S dětmi denně pracuje specializovaná sestra – ortoptistka,[44] 1x týdně dochází do MŠ oční lékař.

3.1 Historie mateřské školy pro zrakově postižené

Mateřská škola byla uvedena do provozu již v roce 1971 jako 40. mateřská škola v Českých Budějovicích s kapacitou 120 dětí a rozdělením na 4 třídy. Až v roce 1985 byla zařazena do sítě mateřských škol speciálních s několika druhy postižení. Od roku 1993 nesla škola název: „Speciální mateřská škola pro zrakově postižené“ a od té doby je zaměřena pouze na jeden druh postižení. Tohoto roku se také stala samostatným právním subjektem. Ke škole byla přiřazena další budova – elokované pracoviště „U Trojice,“ kde byly dvě třídy s pedagogickým asistentem pro nevidomé děti (které byly 3 v té době). Do této budovy byly zařazovány děti s vážnějším zrakovým postižením.[45]

V současné době nese mateřská škola název: „Mateřská škola pro zrakově postižené.“ Škola má 5 tříd, z toho 4 třídy se nacházejí v hlavní budově a jedna třída

[42] OS Koníček je nestátní nezisková organizace, které pomáhá přispívat ke zkvalitnění rozvoje života znevýhodněných jedinců. Zaměřuje se na terapeutické, výchovné a vzdělávací činnosti. http://konicekcb.webnode.cz/o-nas/.
[43] Pleoptický výcvik – výcvik tupozrakého oka.
[44] Ortoptistka – oční specialistka, která se zabývá cvičením očí, měřením stupně šilhání…
[45] Interní zdroj MŠ pro zrakově postižené.

je v budově U Trojice. Třídy jsou rozděleny podle věku dětí a nazývají se: „Ananásci, Berušky, Cvrčci (zde jsou nejmladší děti) a Dráčci.“ Celková kapacita školy je 60 dětí z toho 48 dětí je v hlavní budově a 12 dětí je v budově U Trojice. Věkové rozpětí dětí je od 3 do 7 let.

Tabulka č. 1. Speciální třídy podle druhu postižení ve šk.roce 2010/2011.

	Počet tříd	Počet dětí	Z toho dívky
Zrakově postižení	4	36	17
Vady řeči	0	5	3
Tělesné postižení	0	3	1
Souběž. postiž. s více vadami	0	4	1
Celkem	4	48	22

Zdroj: interní zdroj z MŠ pro zrakově postižené.

Děti jsou do mateřské školy zařazeny na základě doporučení odborného lékaře nebo psychologa. Většina dětí je zrakově postižená, ale do školy chodí i děti s autismem, s ADHD, s vadami řeči, tělesně postižené, s více vadami a s vývojovými poruchami. Školu nenavštěvují žádné mentálně ani tělesně postižené děti. K dětem pravidelně dochází rehabilitační sestra, která s nimi cvičí Vojtovu nebo Bobathovu metodu,[46] aby pomohla napravit či rozvíjet pohybový aparát. MŠ vlastní několik speciálních přístrojů např. troposkop, korektor,[47] cheiroskop či synoptofor.[48] Pomocí těchto přístrojů se dětem dostává speciální péče – nacvičuje se např. JBV (jednoduché binokulární vidění), které zajišťuje rovnovážné postavení očí a zlepšení zrakové ostrosti.[49]

[46] Bobathova metoda – terapie pomocí níž se léčí pacienti s dětskou mozkovou obrnou a ostatními neurologickými problémy. Cílem terapie je udržet rovnováhu před, během a po skončení pohybu.
[47] Korektor – „*dítě obtahuje kovovou tužkou, zapojenou do proudového okruhu, obrázky vyryté na kovové desce. Na přetáhnutí kontury obrázku je upozorněno světelným a zvukovým signálem.*“ http://www.ottlens.com/nase-clanky/tupozrakost.
[48] „Nejdůležitější diagnostický a terapeutický ortoptický přístroj sloužící k odtlumování a cvičení superpozice, fúze, šířky fůze, stereopse.“ http://skolka.awardspace.com/fotky/hlavni_stranka/ortoptické.html.
[49] http://www.ocdesign.cz/subdom/mscb/index.php?id=pece-o-deti.

V MŠ pro zrakově postižené pracuje 10 učitelek na plný úvazek. Z nichž 6 má magisterské vzdělání se zaměřením na speciální pedagogiku, 3 učitelky mají bakalářské vzdělání v oboru Učitelství pro mateřské školy se zaměřením na speciální pedagogiku a 1 učitelka má Střední pedagogickou školu pro učitelky mateřských škol.[50]

MŠ spolupracuje s odbornými očními lékaři, neurology, logopedy, psychology a psychiatry. Dále s tyflokabinetem, tyfloservisem a Střediskem rané péče.

3.2 Speciálně pedagogické centrum v Č. Budějovicích

Speciálně pedagogická centra (dále jen SPC) jsou školská zařízení specializující se na určitý typ zdravotního postižení. Centra pracují pro smyslově postižené, pro tělesně nebo mentálně postižené děti a mládež, pro děti s vadami řeči či kombinovanými vadami. Jsou zřizována při speciálních státních a nestátních školách. Úkolem center je poskytovat poradenské služby školám, školským zařízením, ústavům, rodinám postižených dětí, orgánům státní správy i nejrůznějším iniciativám a sdružením, které se podílejí na péči o zdravotně postižené.[51] V SPC jsou obvykle zaměstnáni dva speciální pedagogové, psycholog a sociální pracovník.[52] Podle potřeb jsou centra posílena o rehabilitačního pracovníka, oftalmologa[53]…

Ve vyhlášce MŠMT č. 72/2005 Sb. § 6 se hovoří o SPC takto: „*Centrum poskytuje poradenské služby při výchově a vzdělávání žáků se zdravotním postižením, jakož i dětí s hlubokým mentálním postižením, v odůvodněných případech, zejména v pochybnostech, zda se jedná o žáka se zdravotním postižením nebo se zdravotním znevýhodněním, také při výchově a vzdělávání žáků se zdravotním znevýhodněním. Jedno centrum poskytuje poradenské služby podle věty první v rozsahu*

[50] Interní zdroj MŠ pro zrakově postižené.
[51] NOVOSAD, Libor. *Základy speciálního poradenství: struktura a formy pomoci lidem se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním*.
[52] HAMANOVÁ, P., KVĚTOŇOVÁ, L., NOVÁKOVÁ, Z. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání.*
[53] Oftalmolog – lékař specializující se na oční choroby.

odpovídajícím jednomu nebo více druhům zdravotního postižení podle části II bodů 1 až 8 přílohy č. 2 k této vyhlášce.“[54]

Speciálně pedagogické centrum v Českých Budějovicích se stalo součástí mateřské školy pro zrakově postižené v roce 1992. Nabízí služby zdravotně postiženým dětem, jejich rodičům a pedagogům. Zaměřují se na pedagogickou a psychologickou péči. Centrum poskytuje odbornou pomoc při integraci do společnosti ve spolupráci s rodinou, školami a odborníky. Toto centrum pečuje o děti od předškolního věku až do 26 let v jižních Čechách. V péči centra jsou převážně děti, žáci a studenti se zrakovým postižením různého stupně, ale i děti s vícečetným postižením.

V SPC pracují 3 speciální pedagožky (jedna z nich je i vedoucí centra), psycholožka a zdravotní pracovnice. SPC navštěvuje celkem 194 klientů z jižních Čech – z toho 134 klientů z terénu a 60 dětí z mateřské školy pro zrakově postižené. Nevidomých klientů je 10 v celých jižních Čechách.

[54] http://www.msmt.cz/file/16096.

Tabulka č. 2. Klienti, jimž byla poskytnuta péče ve školním roce 2010/2011.

		Klienti celkem	Z toho jednoráz. ošetření	Zrakově postižení	S více vadami
Z běžných tříd	mateřské školy	14	1	8	6
	základní školy	65	0	**50**	15
	střední školy	21	0	18	3
Ze speciálních tříd a škol	mateřské školy	37	0	**34**	3
	základní školy	24	1	15	9
	střední školy	3	0	2	1
	konzervatoře	3	0	2	1
Celkem		167	2	129	38

Zdroj: interní zdroj z SPC.

Z tabulky č. 2 je viditelné, že ve školním roce 2010/2011 poskytlo SPC péči celkem 167 klientům. Dále je zřejmé, že se SPC specializuje na děti se zrakovým postižením. Nejvíce z běžných tříd (pozn. – uvádějí se klienti z běžných tříd, kterým SPC poskytlo diagnostickou, konzultační či intervenční službu) poskytlo SPC péči klientům se zrakovým postižením ze základních škol. Oproti tomu ze speciálních škol a tříd poskytlo centrum nejčastěji péči dětem se zrakovým postižením v mateřských školách. Klientem s více vadami se myslí klient se zrakovým postižením a s ADHD, s poruchami chování, s autismem, s vadou řeči, s mentálním postižením, se sluchovým postižením nebo s tělesným postižením.

Cílem SPC je:

- poskytovat odborné rady a doporučení týkající se výchovy a všestranného rozvoje dětí a to formou pravidelných konzultací buď v rodině, ve škole, anebo ambulantně v centru. Rady jsou poskytovány rodičům, ředitelům škol, učitelům, asistentům, zkrátka všem, kteří jsou zúčastněni v procesu integrace u zrakově postižených dětí.

- pomáhat při zařazování dětí do školských zařízení, společně s rodiči řešit otázky profesní orientace a volby povolání.
- sledovat psychický vývoj dítěte psychologem.
- naučit některé speciální dovednosti zrakově postižené např.: prostorová orientace a samostatný pohyb, práce s kompenzačními pomůckami, stimulace zraku, sebeobslužné činnosti aj.

V centru je možné si vypůjčit některé kompenzační pomůcky, učebnice, hry a odbornou literaturu. Dále centrum nabízí kontakty s dalšími odborníky, ať už s lékaři, speciálními pedagogy, sociálními pracovníky a také odborníky z oblasti tyflotechniky.[55]

Kompenzační pomůcky v SPC

SPC vlastní mnoho kompenzačních pomůcek, které si zrakově postiženou mohou v centru zapůjčit. Pro představu uvedu např. Pichtův psací stroj, televizní lupy, hyperokuláry, lupy do ruky, stojánkové lupy, výukové CD pro slabozraké, odborná literatura pro rodiče i pedagogické pracovníky, zvětšovací programy (Zoomtext), hmatové hračky, kreslena (na malování), sešity pro slabozraké (zvýrazněné linky), fixy s širokou stopou, protiskluzové podložky, zvukový majáček a mnoho dalších.[56]

Vyjádření k integraci

V době integrace dítěte se zrakovým postižením do školy vydává SPC na základě speciálně pedagogického a psychologického vyšetření dokument „Vyjádření k integraci," který je součástí spisu klienta. Součástí tohoto spisu je i individuálně vzdělávací plán. V průběhu školní docházky dítěte, dochází k pravidelným setkáním centra s rodiči a pedagogy. SPC po celou dobu školní docházky sleduje úspěšnost ve škole, začleňování do kolektivu dětí, využívání doporučených pomůcek a řeší aktuální problémy jednotlivých klientů.[57]

[55] Tyflotechnika – soubor kompenzačních pomůcek pro zrakově postižené.
[56] Interní zdroj z SPC.
[57] Interní zdroj z SPC.

II. Děti čtou nevidomým dětem

„Věčně naléhavé a opakované dětské PROČ a chtivá PROČ básníků nedají světu, aby zestaral. Svět hotový by byl svět nudný. Děti i básníci „i kdyby na sůl nebylo“ budou přestavovat věci z místa na místo, budou rušit navyklé souvislosti pro neskonalou rozkoš nových sousedství, pro štěstí nepomíjivé hry, která snad je nejvážnější prací na zemi. Každé dítě i každá báseň je výzvou k oné činnosti obnovující svět, a na ostatních je, když už nechtějí být při tom, aby hru alespoň nekazili.“

František Halas[58]

V bakalářském projektu se nejprve budeme zabývat současnou literaturou pro děti, předčítáním a jeho vlivem na dítě. Poté se zaměříme na integraci zrakově postižených dětí do škol a mezi děti. Nakonec projektem, jehož podstatou je předčítání pohádek dětmi pro děti se zrakovým postižením. Projekt je rozebrán podrobně od cíle a cílové skupiny, přes přínos, finance a ojedinělost projektu, až po rizika a jejich eliminaci.

[58] GERHARTOVÁ, Vladimíra. *Jak a co číst dětem v MŠ. Komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV.* s. 13.

4 Literatura pro děti

Literární výchova je chápána jako: *„součást životně důležitého procesu rozvoje řeči a jazyka dítěte, včetně kultivace jeho komunikativních schopností a sociálně kulturního chování.“*[59]

Knihy hrají nezastupitelnou roli v rozvoji dítěte. Naplňují je novými pojmy, pomáhají udržet pozornost a vedou je ke čtenářství.[60]

„Každodenní čtení dítěti pro radost je nejúčinnější metodou výchovy čtenáře.“[61]

Předčítání dětem, ať už interpretováno učitelkou v mateřské škole či někým jiným, přispívá k rozvíjení všech klíčových kompetencí dítěte v předškolním věku. Rozvíjí se paměť, představivost, dítě se učí myslet a získává morální hodnoty. Ve vzdělávacích oblastech (hlavně v oblasti Dítě a jeho psychika) je mluvené slovo nenahraditelné. Protože tím, že si dítě osvojí řeč, chápe význam slov a mluvený projev druhého, se přibližuje do kulturního světa.[62]

Jedinec, který předčítá dětem, trénuje hlasité čtení a zlepšuje si svůj řečový projev. Řeč se stane rytmickou, sdělnou a příjemnou.[63]

Pravidelným předčítáním dětem je možné zabránit jejich závislosti na televizi, počítačích a tlaku masové kultury. Oproti tomu se dítě učí rozeznávat dobro od zla, zlepšovat si paměť, rozvíjet fantazii, uvědomovat si následky svých slov a činů...[64]

Je zřejmé, že předčítání má oboustranný efekt, jak pro předčítajícího, tak pro posluchače. Pokud je předčítajícím dítě pomáhá mu to v rozvoji řečového projevu, rozšiřuje mu znalosti, slovní zásobu a formuje čtení. Velkou výhodou je okamžitá

[59] GERHARTOVÁ, Vladimíra. *Jak a co číst dětem v MŠ. Komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV.* s. 7.
[60] GERHARTOVÁ, Vladimíra. *Jak a co číst dětem v MŠ. Komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV.*
[61] http://www.celeceskoctedetem.cz/cz/menu/185/specialni-programy-pro-ms-a-zs/.
[62] GERHARTOVÁ, Vladimíra. *Jak a co číst dětem v MŠ. Komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV.*
[63] GERHARTOVÁ, Vladimíra. *Jak a co číst dětem v MŠ. Komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV.*
[64] http://www.celeceskoctedetem.cz/cz/menu/185/specialni-programy-pro-ms-a-zs/.

zpětná vazba od posluchačů, odbourání nervozity a komunikace s dětmi. Pravidelné předčítání dětem má obrovský vliv na jejich emoční a psychický vývoj.

4.1 Historický vývoj české literatury pro děti

Počátky literatury pro děti nalezneme v 16. století, kdy Šimon Lominský z Budče napsal spis, jehož cílem bylo poukázat, jak by se děti měly chovat ke svým rodičům. Jednalo se spíše o mravoučnou literaturu, která pronikala mezi děti a mládež.

Nejvýznamnější mezníkem literatury pro děti bylo 17. století, kdy se Jan Ámos Komenský začal věnovat, nejen světské a náboženské tématice, ale vytvářel i učebnice, slabikáře a obrázkové knížky pro děti.

V době národního obrození psali autoři o problematice dítěte a dětská literatura se stává oblíbeným předmětem autorů.

V polovině 19. století se rozmohl fenomén psaní českých pohádek a pověstí zásluhou Boženy Němcové a Karla Jaromíra Erbena, ve kterých nalezneme typické prostředí a charakteristické vlastnosti českých lidových postav.[65]

Jedním z nejznámějších autorů, píšící pro děti v poválečné době, byl František Hrubín. „*Hrubín vnáší do dětské poezie vysoké umělecké hodnoty, navazuje nepřímo na J. V. Sládka v tom, že jak dokáže prostě a nenápadně dítě svými verši učit i vychovávat a jak dokáže přirozeně rozvíjet dětské myšlení, řeč i city.*“[66]

Jedna z jeho nejznámějších knížek je Špalíček veršů a pohádek, ve které nalezneme několik veršovaných pohádek např. O perníkové chaloupce, Paleček, O nezbedných kůzlatech, Kuřátko a obilí, O červené Karkulce a další. Jiné jeho sbírky jsou např. Chvíli doma, chvíli venku; Dobrý den, sluníčko; Říkejte si abecedu či Dvakrát sedm pohádek.[67]

Po roce 1989 se změnilo, díky nové společenské a kulturní situaci, postavení knihy pro děti. Kniha se stala zbožím. Nastal vydavatelský boom a nová nakladatelství nabízejí dětských čtenářům i literaturu oddechového charakteru (tzv. literární kýče). Začínají se vydávat nové časopisy pro děti s komerčním

[65] JANÁČKOVÁ, Blanka. *Přehled vývoje literatury pro děti a mládež.*
[66] JANÁČKOVÁ, Blanka. *Přehled vývoje literatury pro děti a mládež.* s. 53.
[67] JANÁČKOVÁ, Blanka. *Přehled vývoje literatury pro děti a mládež.*

zaměřením (např. Méďa Pusík). V moderních pohádkách nalezneme nové pohádkové postavy, humor, pohodu a radost z vyprávění dětem.[68] Současné pohádky se přizpůsobují postmoderním trendům populární masové kultury a konzumnímu životnímu stylu. Hlavními hrdiny obvykle bývají nadpřirozené bytosti (např. vodníci, skřítkové či strašidla). V próze se objevují modely mezilidských vztahů a životních situací, týkajících se mravních konfliktů a jejich řešení. Hlavním představitelem je hrdina působící jako rovnocenný a věrohodný partner vůči dětskému čtenáři. Ten mu umožňuje sebereflexi a vnitřní identifikaci. V tomto období došlo také k rehabilitaci dříve tabuizovaných témat (skauting, náboženství, zdravotní handicap…).[69]

.

[68] JANÁČKOVÁ, Blanka. *Přehled vývoje literatury pro děti a mládež.*
[69] TOMAN, Jaroslav. *Současná česká literatura pro děti a mládež (tvorba devadesátých let 20. století).*

5 Integrace dětí se zrakovým postižením

Komunikace je sdělovacím a sdílejícím procesem. Je důležité si uvědomit, že: *„komunikaci můžeme obecně považovat za základní předpoklad rozvoje osobnosti člověka a jeho socializace, neboť komunikace ovlivňuje oblast edukace a pracovního uplatnění jedince se zrakovým postižením. Komunikace osob se specifickými potřebami lze také zařadit mezi základní indikátory úspěšnosti školské a společenské integrace, popř. inkluze.“*[70]

Pojem školní integrace lze chápat jako: *„dynamický, postupně se rozvíjející pedagogický jev, ve kterém dochází k partnerskému soužití postižených a intaktních na úrovni vzájemně vyvážené adaptace během jejich výchovy a vzdělávání a při jejich aktivním podílu na řešení výchovně – vzdělávacích situacích.“*[71]

Podle vyhlášky č. 73/2005 Sb. se integrace dělí na skupinovou nebo individuální. V dnešní době se v České republice více preferuje integrace individuální (zařazení dítěte se zrakovým postižením mezi intaktní děti, jejichž výchovný a vzdělávací cíl bude společný). Na základě zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), je ředitel školy povinen přijmout každého žáka s postižením na základní školu, pokud o to rodiče zažádají. Je zapotřebí, aby při rozhodování o přijetí dítěte se zrakovým postižením, si pedagog, rodiče a ředitel uvědomili, že zrakově postižení jsou velmi rozmanitou skupinou s různými druhy onemocnění.[72]

Každému integrovanému jedinci se zrakovým postižením do běžné školy je vytvořen tzv. individuální vzdělávací plán (dále jen IVP), na němž se podílí jednak učitel předmětu, tak rodiče i pracovník z SPC. 4 §6 vyhlášky č. 73/2005 Sb. je stanoven popis IVP se všemi jeho náležitostmi. Výchovně – vzdělávací proces u takového žáka má svá kritéria, metody i formy práce, které je potřeba dodržovat, aniž by se narušil rozsah a obsah učiva. Při tomto procesu by nevidomému či těžce zrakově postiženému žákovi měl pomáhat asistent pedagoga, který by s ním byl ve třídě v době vyučování. [73]

[70] RŮŽIČKOVÁ, Veronika. *Narušení komunikační schopnosti u dětí a žáků se zrakovým a kombinovaným postižením.* s. 43.
[71] RŮŽIČKOVÁ, Veronika. *Žáci se zrakovým postižením v procesu integrace.* s. 16.
[72] RŮŽIČKOVÁ, Veronika. *Žáci se zrakovým postižením v procesu integrace.*
[73] Tamtéž.

Je samozřejmé, že integrace do běžných škol má své výhody i nevýhody. Mateřské školy zaměřené přímo na zrakově postižené zaručují speciální péči prováděnou speciálně vzdělanými odborníky. Oproti tomu velkou výhodou integrace do běžné školy je, že dítě s postižením žijící od ranného dětství s dětmi bez postižení, by nemělo mít problémy při začleňování se do společnosti v dospělosti. Jednou z nejdůležitějších podmínek pro správnou integraci do běžných škol je bezproblémové přijetí zrakově postiženého žáka mezi spolužáky. Proto je zapotřebí na to žáky dostatečně připravit. [74]

[74] http://is.muni.cz/th/101079/If_b/konecna_prace-internet.pdf.

6 Projekt – „Děti čtou nevidomým dětem“

Cílem bakalářského projektu „Děti čtou nevidomým dětem“ je zapojit děti ze základních škol[75] či nižšího stupně víceletých gymnázií, aby chodily předčítat pohádky dětem do mateřské školy pro zrakově postižené v Českých Budějovicích. Dětem ze základních škol prospěje předčítání ve zdokonalení si svého mluveného projevu a hlasitého čtení. Spoluprácí s dětmi se zrakovou vadou se jim naskytne možnost děti poznat a pochopit, že existují lidé, kteří nejsou schopni (kvůli své zrakové vadě) vidět svět „stejnýma očima,“ jako oni. Projekt jim pomůže uvědomit si, že si jsou všichni rovni. Děti se zrakovým postižením se budou lépe integrovat mezi skupinu dětí, která se již seznámila s touto problematikou.

[75] Děti ze základních škol je myšleno děti od 4. třídy do 9. třídy. Mladší třídy se do projektu zapojovat nebudou a to z důvodu nedokonalosti čtecích schopností.

Tabulka č. 3. Klíčové body bakalářského projektu.

Cílová skupina	Děti z mateřské školy pro zrakově postižené v Českých Budějovicích
Velikost skupiny	Celkem 60 dětí. V každé třídě je 12 dětí.
Kdo a kolik osob se bude zapojovat	Děti ze základních škol či z nižšího stupně víceletých gymnázií v Českých Budějovicích a dobrovolníci.
Pro kolik cílových osob	Jeden předčítač bude v jedné třídě (celkem 5 předčítačů) po dobu 20 – 30 min.
Přínos	Předčítání má mnoho kladných vlivů. Zlepšení si mluveného projevu a hlasitého čtení. Inovativní přístup v integraci zrakově postižených dětí. Seznámení se se zrakově postiženými dětmi.
Odlišnost od ostatních projektů	Děti předčítají dětem.
Rizika (eliminace rizik)	Poruchy řeči u dětí, organizačně náročné pro školy, čas, nervozita předčítajícího, logisticky náročné.
Výchozí stav	Najít dostatek škol a dobrovolníků, kteří by chodili předčítat. Zaujmout děti, podpořit jejich psychický vývoj a naučit se přijímat zrakově postižené děti.
Výstup	Osobní účast dítěte v MŠ při předčítání, CD ROM s pohádkami.
Potřebnost	Navázání kontaktu dítěte se zrakově postiženým dítětem. Eliminace „nudy“ a rizik sociálně patologických jevů ve volném času dítěte.
Harmonogram	1 rok (pokud se projekt vydaří, bude se do něj zapojovat dostatek škol a dobrovolníků, bylo by možné projekt prodloužit na dobu neurčitou).
Finance	Nebude potřeba finančně náročného materiálu. Pouze lístky na MHD, CD ROMy a diktafon. Mateřská škola pro zrakově postižené nebude mít žádné finanční výdaje.

Zdroj: Autorka. 27. 03. 12.

Cílovou skupinou jsou děti v předškolním věku, navštěvující mateřskou školu pro zrakově postižené. Děti, které mají oční vadu, a proto nemohou navštěvovat běžnou mateřskou školu. Tato škola pomáhá dětem s lehkou zrakovou

vadou zlepšovat jejich zrak pomocí mnoho kvalitních přístrojů. Dětem s těžkou zrakovou vadou je navíc k dispozici SPC, které spolupracuje nejenom s nimi, ale i s jejich rodiči.

Mateřská škola pro zrakově postižené má 4 třídy v hlavní budově a jednu třídu v budově vedlejší. V každé třídě je 12 dětí. Do každé třídy by docházelo jedno dítě na předčítání.

Do projektu se budou zapojovat základní školy či nižší stupně víceletých gymnázií v Českých Budějovicích, které budou ochotné pravidelně docházet do mateřské školy s dětmi, kde by předčítaly dětem knihy. Do projektu bude možné zapojit i jiné děti – dobrovolníky ať už z nízkoprahových center, z dětských domovů, z domovů mládeže, děti ze školních družin, skauty, v rámci volnočasových aktivit některých kroužků či dobrovolníci, např. ti kteří dříve mateřskou školu navštěvovali nebo zde mají sourozence. Zapojit se budou moci i děti ze ZŠ či z nižšího stupně gymnázií, kteří budou chodit předčítat se školou, i během svého volného času.

Nejprve budou osloveny základní školy či gymnázia v Českých Budějovicích nacházející se v okolí mateřské školy pro zrakově postižené. Do projektu by se mohli zapojit: Gymnázium Jana Valeriána Jirsíka, České Reálné gymnázium, Gymnázium Jírovcova, ZŠ J. Š. Baara, ZŠ Nerudova a ZŠ Kubatova. Všem třem ZŠ byl již rozeslán email, zda by na takovémto projektu byly ochotny spolupracovat. Ozvaly se ZŠ J. Š. Baara a ZŠ Nerudova, že s návrhem souhlasí, a že by se rády do předčítání zapojily (odeslané emaily s návrhem a odpovědi viz přílohy s. 59, 60). Školy budou informovat rodiče žáků, že k předčítání dochází a zdůrazní všechny klady tohoto projektu. Upozorní je na to, že se může stát, že jejich dítě přijde kvůli předčítání o jednu vyučovací hodinu. Pokud si nějaký rodič bude přát, aby se jeho dítě předčítání nezúčastnilo, škola jeho rozhodnutí musí akceptovat.

Postupem času by bylo možné zapojit do projektu i další školy, které se nacházejí dále od mateřské školy pro zrakově postižené. V této chvíli by bylo za potřebí větší aktivity ze strany škol. Bylo by nutné upravit časovou rezervu na předčítání a vyřešit přepravu na místo určení.

Součástí projektu je i varianta, že děti, ze základních škol a z nižšího stupně osmiletých gymnázií či opět dobrovolníci, budou chodit načítat knihy do místnosti

v SPC, které je součástí mateřské školy pro zrakově postižené. Místnost bude přizpůsobena podmínkám pro načítání. Kniha bude načítána na diktafon a přehrávat se bude na CD ROM. Dětem z mateřské školy se budou pouštět namluvené knihy z CD přehrávače v případě, že nepřijde žádný předčítající. Namluvené knihy na CD ROMu budou náhradou a zpestřením běžných pohádek, namluvených od dospělých z CD přehrávače.

V rámci bakalářského projektu již proběhlo pilotní načítání, které se uskutečnilo 1. a 2. února 2012 (viz CD ROM přiložený k bakalářskému projektu). Nejprve předčítala na diktafon Nikola Drnková, 10ti letá žačka 5. třídy ze ZŠ Dubné u Českých Budějovic. Mohla si vybrat, které tři pohádky by chtěla načíst. Jako první pohádku si vybrala od Václava Renče – „Perníková chaloupka“ (9min 33 sek), dále četla od Františka Hrubína z knihy „Špalíček veršů a pohádek.“ Vybrala si „Paleček a jeho kamarádi“ (1min 09 sek) a „O nezvedených kůzlatech“ (1min 31 sek).

Jako druhý předčítal Matyáš Janda, 13ti letý žák 7. třídy z Česko-anglického gymnázia v Českých Budějovicích. Matyáš si vybral tři pohádky také od Františka Hrubína z knihy „Špalíček veršů a pohádek“ – „Kuřátko a obilí“ (1min 11sek), „Malá pohádka o řepě“ (0min 48 sek) a „O červené Karkulce“ (6min 21 sek).

Oba dva oslovení žáci projevili velkou ochotu v načítání pohádek. Nikola působila sebevědomě, neměla strach při načítání před více lidmi a sdělila, že by se ráda zúčastnila projektu osobně – přímo v MŠ. Matyáš zprvu působil plaše, ale rychle se otrkal. Jeho reakce na projekt byla stejná jako u Nikoly.

Aby nebyl narušen chod mateřské školy, dojde k dohodě se školou, kdy by se chodilo předčítat dětem. Mateřská škola ve svém ŠVP (školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání) upraví svůj režim dne tak, aby každý den v týdnu mohly děti přijít předčítat, a to buď po obědě, nebo během dopoledne po dobu 20 – 30 minut. Děti ze základních škol či z nižšího stupně víceletých gymnázií budou docházet dvakrát týdně, aby nezameškaly vyučování. Dobrovolníci mohou přijít kdykoli v době vyhrazené pro předčítání. Pro dobrovolníky bude přichystán rozpis, kam se mohou zapisovat, že opět přijdou předčítat. S dobrovolníky z dětských domovů, z nízkoprahových center atd. bude domluva probíhat dohodou po telefonu. Dále SPC vypíše „načítací“ hodiny, během kterých se budou knihy načítat. Načítání bude probíhat 1x týdně, aby se nenarušil chod SPC.

Jedno z hlavních rizik při předčítání představují poruchy řeči u dětí – dyslálie (patlavost), dyslexie, balbuties (koktavost), breptavost (rychlé tempo řeči). Některé poruchy řeči se dají odstranit pomocí logopedie. Problém by mohl nastat s dětmi s ADHD kvůli neposednosti, špatné soustředěnosti... Další riziko je nervozita předčítajícího, ta se dá při načítání postupně odnaučit, popř. u načítání na diktafon bude možné, aby dítě sedělo samo v místnosti. Dále je nutné zamezit komunikačnímu šumu mezi školou a mateřskou školou, aby se nestalo, že nepřijde předčítat nikdo či více dětí než je nutné. Proto bude ve škole určen jeden pedagog, který bude mít předčítání na starosti a to po celou dobu, co projekt bude fungovat. Určený pedagog bude vybírat pedagoga, který bude děti do mateřské školy doprovázet a 5 žáků z jedné třídy, kteří půjdou v daný den předčítat. Nejprve bude vybírat ze tříd, které v době předčítání budou mít suplovanou hodinu, aby žáci nepřišli o výuku. Každé dítě bude mít možnost v rámci výuky jít předčítat pouze jednou, tato hodina mu bude ve škole omluvena. Doprovod bude dělat dětem pedagog, který v době předčítání nebude mít vyučovací hodinu. Na každé předčítání je vymezeno 20 – 30min, tedy doba, aby děti stihly do MŠ dojít, předčítat a vrátit se zpět na další vyučovací hodinu. Co se týče dopravy, byly záměrně vybírány školy v blízkosti MŠ, aby se děti nemusely příliš přepravovat dopravními prostředky. Některé školy mohou do MŠ dojít pěšky.

Před zahájením prvního předčítání budou předčítající třídy pozvány na exkurzi do MŠ pro zrakově postižené, aby se děti seznámily s prostředím, setkaly se a poznaly děti ve školce, dozvěděly se o zrakových vadách, o přístrojích pomáhajících kontrolovat a zlepšovat vady.

Bakalářský projekt je dobré zrealizovat i z důsledku dnešních dopadů masmédií na děti a z důvodu eliminace rizik sociálně patologických jevů u dětí v rámci jejich volného času. Kvůli dnešní hektické době rodiče nemají čas dětem číst knihy, děti o čtení nejeví zájem, raději se dívají na televizi či si hrají počítačové hry. Nevhodně zvolené volnočasové aktivity mohou vést k negativním dopadům na dětský vývoj, a tím způsobit vznik sociálně patologických jevů, které se u dětí projevují větší agresivitou, záškoláctvím, kriminalitou či různými závislostmi.

Projekt bude fungovat po dobu jednoho roku, a to od nového školního roku. MŠ pro zrakově postižené se s každou školou, zapojující se do projektu, dohodne na časovém harmonogramu a oznámí rodičům dětí z MŠ, že bude projekt probíhat. K předčítání bude docházet každý den po dobu 20 – 30 min, ale děti ze základních škol nebo z nižšího stupně víceletých gymnázií budou předčítat pouze 2x do týdne z důvodu absence během vyučování.

Pokud bude projekt úspěšný a obě dvě spolupracující strany budou spokojeny, bylo by možné po roce fungování, aby se v projektu nadále pokračovalo po dobu neurčitou.

Finančně je projekt velice nenáročný. Mateřská škola pro zrakově postižené nebude mít žádné finanční výdaje. Pokud se budou děti ze škol přepravovat MHD do MŠ, je nutné vyřešit otázku proplacení jízdného. Situaci je možné vyřešit, jednak sponzorským darem, jednak financováním jízdného ze strany škol nebo rodičů. Prioritou je získání sponzorského daru. Žádosti o sponzorské dary na projekt by se zaslaly Nadaci Terezy Maxové dětem, Nadaci Leontinka a Nadaci Světluška. Je možné, že by škola získala sponzorský dar od nějakého rodiče, jehož dítě navštěvuje školu zapojenou do projektu.

Pokud by projekt žádný sponzorský dar neobdržel, jízdné by mohla financovat škola. O poskytnutí finančních zdrojů bude rozhodovat rada školy. Jako poslední možnost je, kdyby ani rada školy neschválila financování projektu, že by jízdenku na MHD museli financovat rodiče předčítajících, s čímž by neměl být problém, protože cena jedné 20 minutové jízdenky je 6 Kč pro děti do 15 let. I s cestou zpět bude jedno dítě potřebovat 12 Kč na dopravu do MŠ. Některé děti mohou mít legitimaci. Jízdenka pro pedagoga, dělajícího dětem doprovod stojí 13 Kč na 20 minut. Tu by pedagogovi proplatila škola.

Při načítání pohádek na CD ROM bude potřeba koupit diktafon a CD ROMy. Na celý rok bude stačit 10 ks CD ROMů. Předpokládáme, že cena 1 ks CD ROMu je 20 Kč a průměrná cena diktafonu 1 500 Kč. Diktafon a CD ROMy nakoupí SPC a dát si to do nákladů, popř. potřebný materiál bude možné získat jako sponzorský dar. Načítání by probíhalo v SPC, kde není zapotřebí nějakých speciálních úprav.

Tabulka č. 4. Výdaje a příjmy bakalářského projektu

Výdaje týdenní	Jízdenky na MHD na jedno předčítání (i zpáteční) 5 dětí x 12 Kč	60 Kč
	Jízdenka na MHD pro pedagoga (i zpáteční)	26 Kč
Výdaje jednorázové	Diktafon	1 500 Kč
	10 ks CD Romů	200 Kč
Příjmy	0 Kč	

Zdroj: Autorka. 10. 04. 12.

Z tabulky č. 4 je viditelné, že financování projektu není náročné. Diktafon a CD ROMy nakoupí SPC a odepíše je v nákladech. Na celý projekt bude stačit 1 diktafon a 10 ks CD Romů. Jejich ceny jsou přibližné. Jízdenky na MHD budou financovány ze sponzorského daru nebo ze školy nebo od rodičů dětí. Příjmy z projektu nebudou žádné, jelikož se jedná o dobrovolnou aktivitu.

6.1 Ojedinělost projektu

Projekt je ojedinělý v tom, že hlavními aktéry jsou děti. Dochází ke kontaktu dítě – dítě, který je stejně důležitý, jako dítě – učitel, dítě – rodiče. Děti ze škol mají díky projektu možnost setkat a seznámit se s dětmi se zrakovým postižením. Předčítání má kladný vliv jak na posluchače, tak na předčítající.V tom je projekt ojedinělý a liší se od ostatních projektů.

V současné době existuje nezisková organizace „Celé Česko čte dětem," jejímž cílem je podporovat čtenářskou gramotnost u dětí a mládeže pomocí hlasitého předčítání. Organizace se hlavně zaměřuje na vytváření pouta mezi rodiči a dětmi a propagaci hodnotné literatury. Snaží se motivovat nejen rodiče, ale všechny generace k předčítají dětem. Nezisková organizace vznikla v roce 2006 a jedná se o celostátní kampaň. Jejich mottem je: „Čtěme dětem 20 minut každý den."

Do celostátní kampaně se zapojují i známé osobnosti jako např. Michal Viewegh, Zdeněk Svěrák a Dagmar Havlová.[76]

Existují CD Romy, na kterých jsou namluvené pohádky, určené pro děti do běžných mateřských škol a i pro zrakově postižené. Pohádky jsou většinou namluveny známými osobnostmi – Zdeňkem Svěrákem, Jiřinou Bohdalovou, Petrem Nárožným a mnoho dalšími. CD ROMy jsou dostupné ve vědeckých knihovnách po celé České republice, ale vlastní je i „Knihovny pro nevidomé," kterých je v České republice několik (Praha, Plzeň, Brno…). Posláním knihovny a tiskárny pro nevidomé K. E. Macana v Praze (dále jen KTN) je: *„zpřístupňovat nevidomý a těžce zrakově postiženým občanům informace i umělecké hodnoty, a to prostřednictvím Braillova slepeckého písma, zvukových záznamů, reliéfní grafiky a digitálních textů."*[77]

KTN tiskne ročně okolo 50 – 60 titulů v Braillově písmu a produkuje 100 zvukových knih. Je zde možné najít krásou i odbornou literaturu, periodika, letáky, učebnice… Zapůjčení materiálu pro čtenáře je bezplatné. Čtenářů v KTN je okolo 5 000. Nejvíce se půjčují zvukové knihy, jednak proto, že je to pohodlnější a rychlejší než čtení Braillova písma, jednak si je zapůjčují lidé, kteří přišli o zrak v pozdějším věku a Braillovo písmo dostatečně neovládají.[78]

[76] http://celeceskoctedetem.cz/cz/menu/7/o-nas/.
[77] http://www.ktn.cz/index.
[78] http://www.ktn.cz/index.

6.2 SWOT analýza navrhovaného projektu

Tabulka č. 5. SWOT analýza projektu předčítání dětem.

Silné stránky	**Slabé stránky**
• Integrace dětí ze zrakovým postižením mezi děti bez postižení • Zlepšení mluveného projevu a hlasitého čtení • Poznání zrakově postižených dětí • Odbourávání nervozity • Finančně nenáročné • Osobní kontakt • Předčítání působí na emoční zdraví dítěte, podporuje jeho psychický rozvoj, rozvíjí jazyk, slovní zásobu, posiluje sebevědomí • Eliminace rizik sociálně patologických jevů ve volném čase dítěte • Zpětná vazba od dětí	• Nezaujetí dětí • Předčítání dětí neporovnatelné s předčítáním dospělého
Příležitosti	**Hrozby**
• Zjištění poruch řeči u předčítajících • Rozšíření projektu i do ostatních škol • Spolupráce se školami a možná budoucí integrace dětí z MŠ k nim • Rozšíření projektu i v jiných městech v ČR	• Nervozita předčítajícího • Vady řeči – LMD (lehké mentální dysfunkce) • Organizačně náročné pro školy • Logisticky náročné • Nedostatek času na přesun a předčítání

Zdroj: Autorka. 26. 03. 12.

Tabulka č. 6. SWOT analýza projektu načítání pohádek dětem na CD ROM.

Silné stránky	Slabé stránky
• Zlepšení mluveného projevu a hlasitého čtení • Zapůjčení CD ROMů s pohádkami do ostatních mateřských škol • Zapůjčení CD ROMů dětem domů • Uskladnění CD ROMů v SPC • Časová flexibilita načítání • Eliminace rizik sociálně patologických jevů ve volném čase dítěte	• Finance za materiál potřebný k načítání • Žádná integrace • Neseznámení se s dětmi se zrakovým postižením • Žádný sociální kontakt
Příležitosti	**Hrozby**
• Možnost načítání dětí z celé ČR • Zjištění poruch řeči u předčítajících • Rozšíření projektu i do ostatních škol • Spolupráce se školami a možná budoucí integrace dětí z MŠ k nim • Sponzor na potřebný materiál k realizaci	• Špatný zvukový záznam • Žádný osobní kontakt • Vady řeči – LMD (lehké mentální dysfunkce) • Nedostatek načitatelů

Zdroj: Autorka. 26. 03. 12.

Z tabulky č. 5 a č. 6. je viditelné, že převažují silné stránky projektu nad slabými. Slabých stránek je minimum. Mezi silné stránky projektu patří osobní kontakt dítěte se zrakově postiženými dětmi, okamžitá zpětná vazby, kdy předčítající dítě uvidí, zda děti zaujal svým čtením či nikoli. Dítě se svými posluchači

komunikuje, neboť ti rádi skáčou do řeči předčítajícímu, typují co se dále bude číst a jak pohádka dopadne.

Jednou z nejvíce kladných příležitostí je možnost rozšíření projektu i do dalších škol či do jiných měst v České republice. Kladnou příležitostí je i fakt, že může dojít k odhalení nějakých poruch řeči u předčítaného.

Za největší hrozbu můžeme pokládat nedostatek předčitatelů a načitatelů.

Při srovnání tabulky č. 5. a č. 6. je zřejmé, že více prospěšné je osobní předčítání dětem. Načítání pohádek na CD ROMy je doplňkem celého projektu. Kombinace těchto dvou aktivit bude nejprospěšnější a nejlépe realizovatelná.

Závěr

V teoretické části projektu jsme se zabývali hlavně dětmi se zrakovým postižením, jejich vývojem, výchovou, integrací. Definovali jsme tyflopedii, vzhledem k našemu zaměření dostatečně, vynechali jsme vady zraku, zrakové funkce atd. Cílem bylo nastínit problematiku zrakového postižení u dětí, nikoli jejich detailní rozbor. Stručně bylo přiblíženo i prostředí mateřské školy pro zrakově postižené v Českých Budějovicích, kde bude bakalářský projekt probíhat.

Praktická část byla zaměřena na předčítání dětem. Problematikou dětské literatury a integrace dětí se zrakovým postiženým se opět zabýváme spíše okrajově, jen v rámci zaměření bakalářského projektu. Hlavním cílem praktické části bylo představit samotný projekt. Podrobnou analýzou projektu jsme došli k závěru, že je navrhovaný projekt velice snadno realizovatelný a velmi přínosný, jak pro mateřskou školu pro zrakově postižené, tak pro školy zapojené do projektu. Projekt „Děti čtou nevidomým dětem“ je na rozdíl od podobných projektů inovativní v tom, že hlavními aktéry na obou stranách jsou děti. Právě ojedinělost projektu přispívá k jeho realizovatelnosti.

Projekt „Děti čtou nevidomým dětem“ představuje další možný nástroj k integraci dětí se zrakovým postižením. Předkládaný projekt má nesporné výhody nejen pro děti se zrakovým postižením, ale i pro děti předčítající. Pravidelným předčítáním se totiž u dětí rozvíjí jazyk, slovní zásoba, fantazie, zlepšuje se paměť, soustředění, předčítání působí na emoční zdraví dítěte, zlepšuje mluvený projev i hlasité čtení. Mezi dětmi dojde k vzájemnému poznání, což je jedním z klíčových přínosů projektu.

Seznam použité literatury

BALUNOVÁ, K., HEŘMÁNKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L. *Kapitoly z rané výchovy dítěte se zrakovým postižením.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, 70 s. ISBN: 80-244-0381-1.

BLAŽEK, Bohuslav, OLMROVÁ, Jiřina. *Průhledy do dětství: eseje z časopisu „Děti a my" z let 1977 – 1984.* Praha: Avicum, 1986, 102 s.

FINKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L., RŮŽIČKOVÁ, V. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2007, 158 s. ISBN: 978-80-244-1857-5.

FINKOVÁ, D., RŮŽIČKOVÁ, V., STEJSKALOVÁ, K. *Dítě se zrakovým postižením v raném a předškolním věku.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2011. ISBN: 978-80-244-2743-0.

FINKOVÁ, D., RŮŽÍČKOVÁ, V., STEJSKALOVÁ, K. *Úvod do speciální pedagogiky osob se zrakovým postižením.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2009. ISBN: 978-80-244-2517-7.

GERHARTOVÁ, Vladimíra. *Jak a co číst dětem v MŠ. Komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV.* Praha: Portál, 2011, 158 s. ISBN: 978-80-7367-854-8.

HAMANOVÁ, P., KVĚTOŇOVÁ, L., NOVÁKOVÁ, Z. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání.* 2. vyd. Brno: Paido, 2007, 125 s. ISBN: 978-80-7315-159-1.

HRUBÍN, František. *Špalíček veršů a pohádek*. Praha: Albatros, 2008, 292 s. ISBN: 978-80-00-02190-4.

KEBLOVÁ, Alena. *Kompenzační pomůcky pro zrakově postižené žáky základní školy*. Praha: Septima, 1995, 20s. ISBN: 80-85801-62-0.

JANÁČKOVÁ, Blanka. *Přehled vývoje literatury pro děti a mládež*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2009, 133 s. ISBN: 978-80-7414-146-1.

KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, Lea. *Oftalmopedie.* 2. vyd. Brno: Paido, 2000, 69 s. IBN: 80-85937-84-2.

KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, Lea. *Oftalmopedie. Texty k distančnímu vzdělávání.* 2. vyd. Brno: Paido, 2007, 125 s. ISBN: 978-80-7315-159-1.

LUDÍKOVÁ, Libuše. *Speciální pedagogika.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, 37 s. ISBN: 80-244-0557-1.

MATYSKOVÁ, Kateřina. *Kompenzační pomůcky pro osoby se zrakovým postižením.* Praha: Okamžik – sdružení pro podporu nejen nevidomých, 2009, 60 s. ISBN: 978-80-86932-24-8.

NOVOSAD, Libor. *Základy speciálního poradenství: struktura a formy pomoci lidem se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním.* Praha: Portál, 2000, 159 s. ISBN: 80-7178-197-5.

PEŠATOVÁ, Ilona. *Vybrané kapitoly ze speciální pedagogiky se zaměřením na tyflopedii. II. díl.* Liberec: Technická Univerzita, 1999, 76 s. ISBN: 80-7083-351-3.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník.* 3. vyd. Praha: Portál, 2001, 322 s. ISBN: 80-7178-579-2.

RENČ, Václav. *Perníková chaloupka*. Praha: Fragment, 2008, 31 s. ISBN: 978-80-253-0553-9.

RENOTIÉROVÁ, Marie, LUDÍKOVÁ, Libuše a kol. *Speciální pedagogika.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, 290 s. ISBN: 80-244-0646-2.

RŮŽIČKOVÁ, Veronika. *Integrace zrakově a kombinovaně postižených žáků.* Sborník příspěvků z kurzu Pokračující kurz pro učitele vzdělávající integrované zrakově postižené dítě na ZŠ v Olomouckém kraji. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007, 137 s. ISBN: 978-80-244-1738-7.

Středisko rané péče. *Raná péče pro rodiny s dětmi se zrakovým a kombinovaným postižením. Vybrané příspěvky z kurzu „Poradce rané péče.“* Praha: Dr. E. Grégr a syn, s r.o., 1998, 113 s. ISBN: 80-238-3267-0.

ŠTRÉBLOVÁ, Miroslava. *Poznáváme svět se zrakovým postižením. Úvod do tyflopedie.* Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2002, 69 s. ISBN: 80-7044-448-7.

TOMAN, Jaroslav. *Současná česká literatura pro děti a mládež (tvorba devadesátých let 20. století).* Brno: CERM, s. r. o, 2000, 31 s. ISBN: 80-7204-170-3.

Seznam internetových zdrojů

CELÉ ČESKO ČTE DĚTEM. *O Nás* [online]. Dostupné z: < http://celeceskoctedetem.cz/cz/menu/7/o-nas/ > [cit. 26. 03. 12].

CELÉ ČESKO ČTE DĚTEM. *Speciální programy pro MŠ a ZŠ* [online]. Dostupné z: < http://www.celeceskoctedetem.cz/cz/menu/185/specialni-programy-pro-ms-a-zs/ > [cit. 25. 03. 12].

KNIHOVNA A TISKÁRNA PRO NEVIDOMÉ K. E. MACANA. *O nás.* [online]. Dostupné z: < http://www.ktn.cz/index > [cit. 10. 04. 12].

KONÍČEK. *Koníček, občanské sdružení, pomáháme lidem s různým znevýhodněním* [online]. Dostupné z: < http://konicekcb.webnode.cz/o-nas/ > [cit. 03. 02. 12].

MATEŘSKÁ ŠKOLA PRO ZRAKOVĚ POSTIŽENÉ. Péče o děti [online]. Dostupné z: < http://www.ocdesign.cz/subdom/mscb/index.php?id=pece-o-deti > [cit. 03. 02. 12].

MŠMT. *Vyhláška ze dne 15. dubna 2011, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních* [online]. Dostupné z: < http://www.msmt.cz/file/16096 >[cit. 30. 01. 12].

Ortoptické třídy [online]. Dostupné z: < http://skolka.awardspace.com/fotky/hlavni_stranka/ortopticke.html > [cit. 03. 02. 2012].

OTTLENS. *Tupozrakost* [online]. Dostupné z: < http://www.ottlens.com/nase-clanky/tupozrakost > [cit. 3. 2. 2012].

STERINGOVÁ, J. *Služby pro zrakově postižené děti a mládež v Českých Budějovicích* [online]. Dostupné z: < http://www.tyflokabinet-cb.cz/zrak.htm > [cit. 26. 02. 12].

VÁVROVÁ, Kateřina. *Raná péče a integrace zrakově postižených dětí (bakalářská práce)* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 67 s. Dostupné z: < http://is.muni.cz/th/101079/If_b/konecna_prace-internet.pdf > [cit. 26. 03. 12].

Seznam tabulek

Tabulka č. 1. Speciální třídy podle druhu postižení ve šk.roce 2010/2011. 26
Tabulka č. 2. Klienti, jimž byla poskytnuta péče ve školním roce 2010/2011. 29
Tabulka č. 3. Klíčové body bakalářského projektu. 38
Tabulka č. 4. Výdaje a příjmy bakalářského projektu 43
Tabulka č. 5. SWOT analýza projektu předčítání dětem. 45
Tabulka č. 6. SWOT analýza projektu načítání pohádek dětem na CD ROM..... 46

Seznam příloh

Obr. č. 1. Nikola Drnková. 55
Obr. č. 2. Souhlas s uveřejněním osobních údajů. 56
Obr. č. 3. Matyáš Janda. 57
Obr. č. 4. Souhlas s uveřejněním osobních údajů. 58
Obr. č. 5. Odeslaný email s návrhem a odpověď od ZŠ Nerudova. 59
Obr. č. 6. Odeslaný email s návrhem a odpověď od ZŠ J. Š. Baara. 60
Obr. č. 7. Braillova abeceda. 61
Obr. č. 8. Braillovo písmo. 62
Obr. č. 9. Počítačový systém pro slabozraké. 63
Obr. č. 10. Číslice pro nevidomé s označením Brailla. 64
Obr. č. 11. Čítanka pro slabozraké s příruční lupou a pravítkem. 65
Obr. č. 12. Mateřská škola pro zrakově postižené v Českách Budějovicích. 66
Obr. č. 13. Rozdíl mezi knihou psanou Braillovým písmem a knihou obyčejnou. ... 67

Přílohy

Obr. č. 1. Nikola Drnková.

Zdroj: Archiv rodiny Nikoly Drnkové 14. 8. 2011.

.

Obr. č. 2. Souhlas s uveřejněním osobních údajů.

Bc. Martina Reitingerová
Lipí 113
Dubné
373 84

Magdaléna Drnková
Lipí 138
Dubné
373 84

Věc: Souhlas s uveřejněním osobních údajů

Souhlasím tímto s uveřejněním osobních údajů mé dcery, Nikoly Drnkové, v bakalářské práci Bc. Martiny Reitingerové.

.....
Magdaléna Drnková
Zákonný zástupce

V Lipí dne 9. března 2012

Zdroj: Autorka. 9. března 2012.

Obr. č. 3. Matyáš Janda.

Zdroj: Archiv rodiny Matyáše Jandy 28. 9. 2011.

Obr. č. 4. Souhlas s uveřejněním osobních údajů.

Bc. Martina Reitingerová
Lipí 113
Dubné
373 84

Ing. Martin Janda
Luční 434
Křemže
382 03

Věc: Souhlas s uveřejněním osobních údajů

Souhlasím tímto s uveřejněním osobních údajů mého syna, Matyáše Jandy, v bakalářské práci Bc. Martiny Reitingerové.

Ing. Martin Janda
Zákonný zástupce

V Lipí dne 9. března 2012

Zdroj: Autorka. 10. března 2012.

Obr. č. 5. Odeslaný email s návrhem a odpověď od ZŠ Nerudova.

Vážený pane řediteli,

naše MŠ pro zrakově postižené spolupracuje se slečnou Martinou Reitingerovou, studentkou sociální pedagogiky na Univerzitě Palackého v Olomouci, která píše bakalářský projekt na téma: "Děti čtou nevidomým dětem." Celý projekt je o tom, že by děti ze základních škol chodily předčítat dětem z naší školky knížky. Cílem je, aby se děti ze ZŠ seznámily se zrakový postižením, aby si zlepšily čtení a hlavně aby byly připraveni na budoucí integraci těchto dětí mezi sebe.

Projekt se zatím realizovat nebude, ale zajímalo by nás, zda-li by Vaše ZŠ byla ochotná zapojit se do takového projektu.

Děkuji Vám za odpověď,

Přeji všem krásný den

s pozdravem

Martina Reitingerová

MŠ pro zrakově postižené

Zachariášova 5

České Budějovice

tel: +420 387 331 655

fax:+420 387 331 655

email: spec.mscb@mybox.cz

From: Trmal Zbyněk [mailto:Zbynek.Trmal@zsnerudova.cz]
Sent: Tuesday, March 20, 2012 11:49 AM
To: Martina Reitingerová
Subject: RE: prosba

Dobrý den,

naše ZŠ se ráda zapojí do níže jmenovaného projektu. Zdraví Z. Trmal

Zdroj: Autorka. 21. března 2012.

Obr. č. 6. Odeslaný email s návrhem a odpověď od ZŠ J. Š. Baara.

Vážený pane řediteli,

naše MŠ pro zrakově postižené spolupracuje se slečnou Martinou Reitingerovou, studentkou sociální pedagogiky na Univerzitě Palackého v Olomouci, která píše bakalářský projekt na téma: "Děti čtou nevidomým dětem." Celý projekt je o tom, že by děti ze základních škol chodily předčítat dětem z naší školky knížky. Cílem je, aby se děti ze ZŠ seznámily se zrakový postižením, aby si zlepšily čtení a hlavně aby byly připraveni na budoucí integraci těchto dětí mezi sebe.

Projekt se zatím realizovat nebude, ale zajímalo by nás, zda-li by Vaše ZŠ byla ochotná zapojit se do takového projektu.

Děkuji Vám za odpověď,

Přeji všem krásný den

s pozdravem

Martina Reitingerová

MŠ pro zrakově postižené

Zachariášova 5

České Budějovice

tel: +420 387 331 655

fax:+420 387 331 655

email: spec.mscb@mybox.cz

From: marta01 [mailto:marta01@zsbaara.cz]
Sent: Wednesday, March 21, 2012 11:36 AM
To: spec.mscb@mybox.cz
Subject: Zapojení do projektu

Dobrý den,
souhlasíme se zapojením do projektu " Děti čtou nevidomým dětem".

S pozdravem
Mgr. Marta Daňhelová v.z.
zást. ředitele, ZŠ a MŠ J.Š.Baara Č. Budějovice

Zdroj: Autorka. 22. března 2012.

Obr. č. 7. Braillova abeceda.

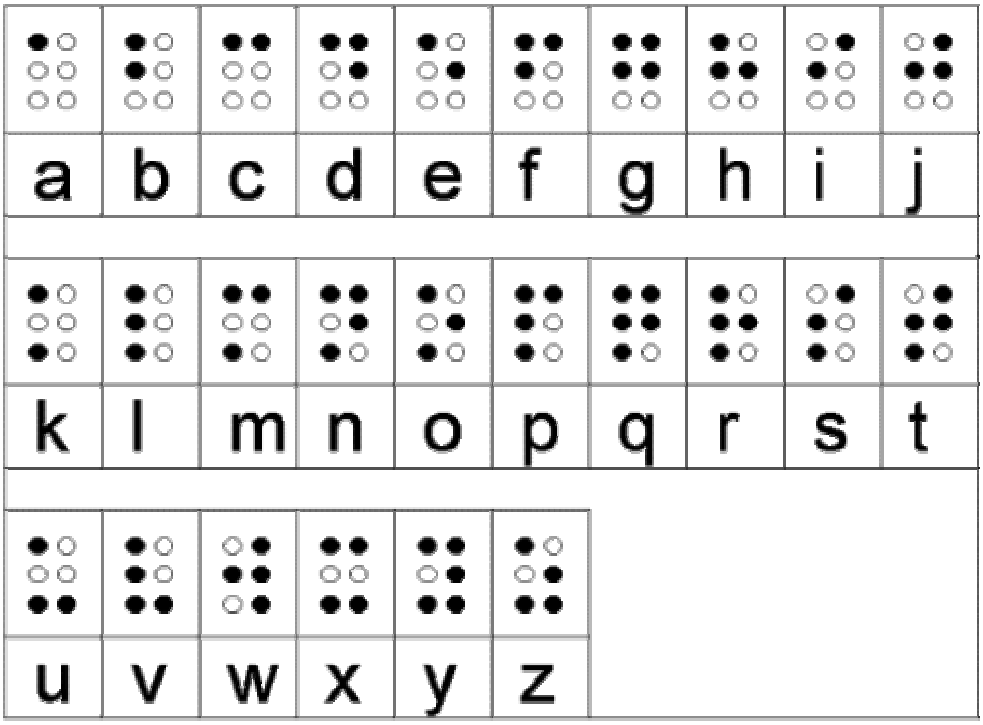

Zdroj: http://pandatron.cz/?525&braillovy_rukavice.

Obr. č. 8. Braillovo písmo.

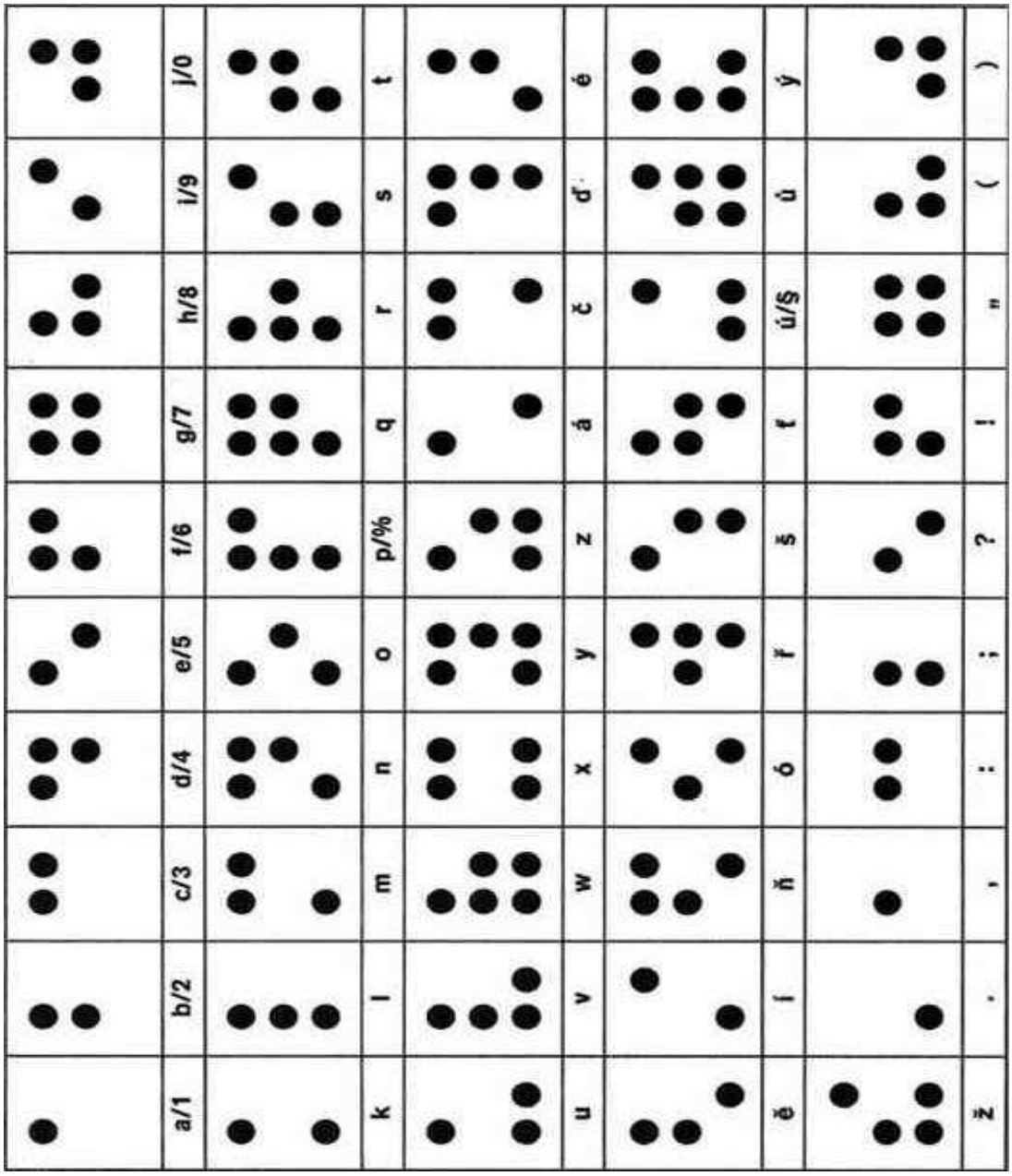

Zdroj: http://www.prachatice.cz/n_noviny_clanek.html?LANG=1&A=1349&TextVersion=.

Obr. č. 9. Počítačový systém pro slabozraké.

Zdroj: Archiv fotek SPC České Budějovice. 04. dubna 2012.

Obr. č. 10. Číslice pro nevidomé s označením Brailla.

Zdroj: Archiv fotek SPC České Budějovice. 04. dubna 2012.

Obr. č. 11. Čítanka pro slabozraké s příruční lupou a pravítkem.

Zdroj: Archiv fotek SPC České Budějovice. 04. dubna 2012.

Obr. č. 12. Mateřská škola pro zrakově postižené v Českách Budějovicích.

Zdroj: Autorka. 6. dubna 2012.

Obr. č. 13. Rozdíl mezi knihou psanou Braillovým písmem a knihou obyčejnou.

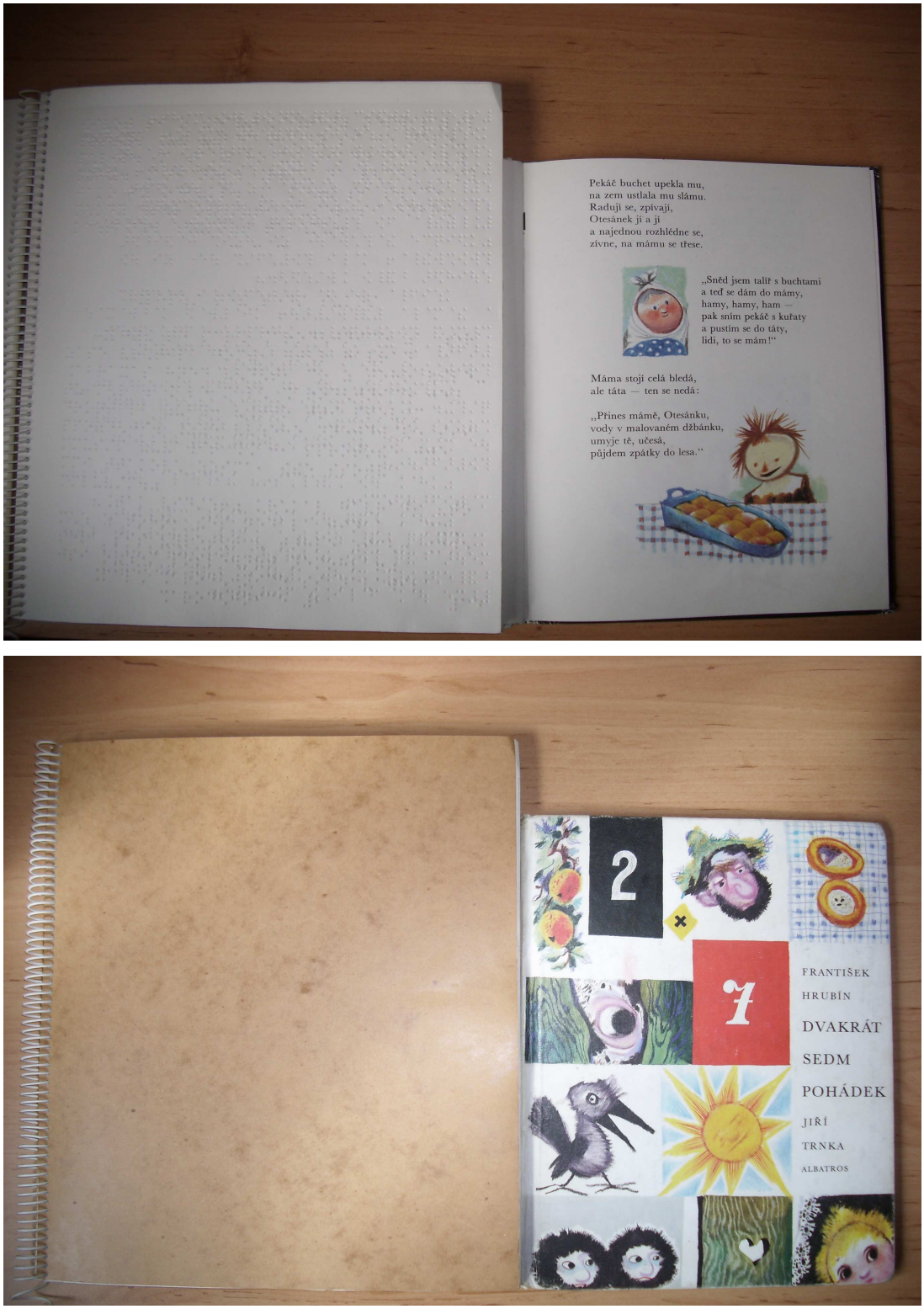

Zdroj: Autorka. 6. dubna 2012.